

Fórum ochrany přírody

Montréal

- / GLOBÁLNÍ RÁMEC PRO BIOLOGICKOU ROZMANITOST
- / NAŘÍZENÍ NA OBNOVU PŘÍRODY

01
2023

Vážené čtenářky a čtenáři,

Žijeme ve zvláštní době. Jen s obtížemi se vyhýbáme apokalyptickým myšlenkám, ať už se týkají umělé inteligence, environmentálních změn nebo války a jaderných zbraní. Zároveň ale dnes vznikají nebyvale ambiciózní iniciativy, jejichž cílem je (konečně) zabránit ničení planety. Mezi ně patří Globální rámec pro biologickou rozmanitost, schválený v prosinci v Montrealu, a evropské Nařízení na obnovu přírody. Oba dokumenty směřují k větší a aktivnější ochraně životního prostředí, oba mají některé podobné rysy a odbornou veřejností jsou považovány za zásadní pokrok. Oba zároveň z pochopitelných důvodů vzbuzují obavy, aby to nedopadlo ve stylu nechvalně proslulého výroku „snažili jsme se to udělat co nejlepší, ale dopadlo to jako vždycky“. Toho jsou si ale dnes odborníci vědomi a z obou dokumentů i z diskuse kolem nich je zřejmé, že se všichni snaží, aby se právě tohle nestalo. Je zřejmé, že jde o zásadní kroky správným směrem, ale klíčová bude konkrétní realizace.

Obnova přírody (Nature Restoration) vypadá na první pohled jen jako nějaká vyšší úroveň ochrany přírody, ale obnova znamená něco jiného než ochrana a vyvolává jiné asociace. Obnovovat lze jen něco, co už tu bylo (a víme, jak to vypadalo) a pak se to pokazilo/zničilo. Obnovu řek si představíme docela dobře, poněvadž to, co jsme řekám udělali je velmi přímočaré (doslova) a není moc sporu o tom, jak řeky vypadaly bez přímých lidských zásahů. Horší je to s lesem (je hustý zapojený les vůbec původní středoevropské prostředí?) a ještě horší s kulturní zemědělskou krajinou, která se setrvale měnila a na tom, co a kdy jsme to tedy vlastně zničili, se jen těžko shodneme. V ochraně přírody už jsme si zvykli na to, že o tom, co je třeba chránit, závisí na našich rozhodnutích a preferencích - proto chráníme „předměty ochrany“, což je v zásadě cokoli, na čem jsme se shodli, že je ochrany hodné. U obnovy se něčemu podobnému budeme muset teprve učit. „Obnova přírody“ v sobě implicitně zahrnuje tvůrčí roli člověka - my lidé vědomě přírodu obnovujeme, ne že jí jen tak necháme, aby se obnovila sama - a přináší riziko ideologizace. Jsem zvědav, jak se s tím popasujeme.

David Storch

člen redakční rady časopisu

OBSAH

// EDITORIAL

David Storch

2

// AKTUALITY A ZAJÍMAVOSTI

Založení platformy pro biodiverzitu

Lenka Fryčová

3

Upozornění na novou významnou ochrannářskou publikaci

Petr Roth

3

// ANALÝZY A KOMENTÁŘE

Globální rámec pro biologickou rozmanitost do roku 2030

Michael Hošek, Jan Dušek

5

Poslední šance?

Petr Roth

9

Návrh nařízení o obnově přírody - potřebujeme jej?

Petr Havel

10

Obnova biotopů podle článku 4 nařízení o obnově přírody

Eva Volfová

14

Nařízení EU o obnově přírody - čl. 6 týkající se urbánního prostředí

Alena Švandelíková, Milan Svoboda

19

Šťastná sedma?

Jan Dušek

24

Návrh zařízení o obnově přírody - zemědělská krajina

Václav Zámečník

27

Tak trochu jiný pohled: jsou argumenty ochrany přírody proti plavebnímu stupni Děčín opravdu klíčové?

Petr Roth

31

**Třicetiny druhových výjimek: mnoho důvodů k zamyšlení
Část IV**

Petr Roth

35

Barevný panel před kongresovým centrem v Montrealu. Foto Michael Hošek

Fórum ochrany přírody 1/2023 ● ročník 10 ● vychází elektronicky 3x ročně zdarma ● vydává Fórum ochrany přírody, Slezská 125, 130 00 Praha 3 ● IČO 227 19 466 ● redaktorka Markéta Dušková ● grafický návrh a úprava Edita Hruběšová ● redakční rada Jan Dušek, Michael Hošek, Jaroslav Obermajer, Tomáš Rothrockl, Petr Roth a David Storch ● kontakt: info@forumochranyprirody.cz, +420 604 503 856 ● ISSN 2336-5056 ● číslo vychází 26. 4. 2023

ZALOŽENÍ PLATFORMY PRO BIODIVERZITU

V dubnu tohoto roku se několik českých nevládních organizací dohodlo na vytvoření Platformy pro biodiverzitu. Podnětem pro tento krok bylo zejména loňské zveřejnění návrhu nařízení o obnově přírody Evropskou komisí, který členskými státy EU pomůže i k naplnění cílů globálního rámce pro biologickou rozmanitost. Výše zmíněné organizace vidí jako zásadní, aby Česká republika aktivně podpořila přijetí tohoto zákona v neokleštěné podobě, a aby do přípravy Národního plánu pro obnovu přírody i jeho implementace bylo aktivně zapojeno co největší spektrum

subjektů občanské společnosti, akademických institucí i soukromých firem. Cílem nově vytvořené platformy je proto:

1. komunikovat jedním – silnějším – hlasem se státní správou ve věcech týkajících se podpory biodiverzity
2. vnést do připravovaných vládních návrhů a přístupů hlas nestátních aktérů
3. vzájemně se informovat o probíhajících aktivitách a záměrech v oblasti podpory biodiverzity.

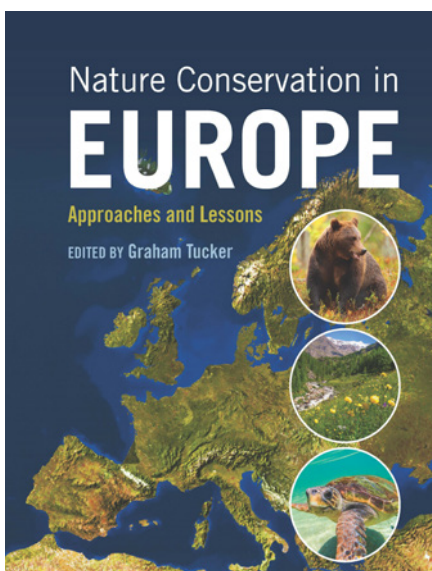
Organizace sdružené v platformě zahájily provoz [webových stránek](#) zaměřených na obnovu přírody. Na těchto stránkách na-

jdete příslušné kontakty, pokud budete mít zájem se do platformy zapojit, a mnoho dalších informací souvisejících s obnovou přírody i s platformou samotnou.

Lenka Fryčová

UPOZORNĚNÍ NA NOVOU VÝZNAMNOU OCHRANÁŘSKOU PUBLIKACI

Na přelomu května a června tohoto roku vychází v britském nakladatelství Cambridge University Press významná publikace, připravovaná od roku 2017 - **Nature Conservation in Europe. Approaches and Lessons**. Jejím editorem je známý britský ornitolog Graham Tucker. Kniha je jedinečná především tím, že kromě několika úvodních a obecných kapitol zejména o různých politikách EU, souvisejících s ochranou přírody, obsahuje 25 kapitol „národních“, popisujících podle jednotné osnovy ochranu přírody ve všech členských zemích EU (kromě Lucemburska a Řecka, kde se nenalezli autoři). Informace tohoto typu dosud nebylo možné nikde získat. Umožní tak srovnání přístupů jednotlivých zemí k ochraně přírody i k jejímu financování

z evropských i národních zdrojů. Součástí knihy bude i přístup k elektronické verzi s dalšími objemnými přílohami, které ve verzi tištěné chybějí. Podrobnější popis publikace spolu s adresou pro objednávání naleznete [zde](#). Kniha je možné objednat již nyní. Její plná cena je bohužel dost vysoká - činí 120 €. Je však možné objednat ji s 20% slevou za 96 € na [této adrese](#) pomocí kódu „TUCKER23“. Později bude pravděpodobně možné získat publikaci i jako e-knihu, jejíž cena bude nižší.

Petr Roth

**Ústav pro životní prostředí
Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy
v Praze ve spolupráci s DHP Conservation s.r.o.
připravil třetí běh kurzu celoživotního
vzdělávání**

Trendy v ochraně přírody

- **32 přednášek předních českých odborníků na jednotlivá témata**
- **8 online přednášek předních expertů na globální či evropské úrovni**
- **10 specifických webinářů**
- **webové stránky a sociální sítě**

Více zde: <https://trendyochranyprirody.cuni.cz/>

Kurz je revidován z hlediska obsahu i rozsahu díky projektu v rámci Norských fondů, výzvy Reine.

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Společně pro zelenou Evropu

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

GLOBÁLNÍ RÁMEC PRO BIOLOGICKOU ROZMANITOST DO ROKU 2030

MICHAEL HOŠEK, JAN DUŠEK

Ing. MICHAEL HOŠEK

V letech 2002-2013 pracoval na AOPK ČR, z toho od roku 2005 jako náměstek ředitele odpovědný za dokumentaci ochrany přírody včetně sledování jejího stavu, a za mezinárodní spolupráci včetně praktické implementace evropské legislativy. Poté krátce působil na MŽP. V letech 2012-2021 byl členem Rady Světového svazu ochrany přírody (IUCN). V období 2014-2021 byl členem Rady a Vice Prezident federace EUROPARC, a od roku 2021 je její Prezident. Od roku 2014 se věnuje především rozvoji firem konsorcia INTEGRA Group.

Mgr. JAN DUŠEK

Ředitel Integra Consulting, pracuje v DHP Conservation, spolupracuje s řadou nevládních, veřejných i soukromých organizací. Zabývá se zejména propojováním ochrany přírody s dalšími obory. Stál u zrodu FOP a je v něm aktivní po celou dobu jeho činnosti.

Dne 19. prosince 2022 odsouhlasili v Montréalu na CBD COP 15¹ zástupci 188 smluvních stran (států) z celkových 196 členských tzv. *Global Biodiversity Framework* - Globální rámec pro biologickou rozmanitost (dále jen GBF). Protože se jedná o hlavní globální strategii v oblasti biodiverzity do roku 2030, vzniklo a vzniká významné množství článků a analýz, které rozeberou výsledný text podrobně². Důležitý je však nejen výsledný text, ale i přístup jednotlivých regionů či států k podobě textu v průběhu vzniku. Tyto přístupy budou mít významný vliv na způsob jeho implementace.

ZÁKLADNÍ INFORMACE PRO POCHOPENÍ CELKOVÉHO RÁMCE

Úmluva o biologické rozmanitosti (*Convention on Biological Diversity*, dále jen *CBD*) vznikla fakticky v květnu 1992 na „Summitu Země“ v Rio de Janeiru (Brazílie), byť je účinná až od března 1993. Česko je její smluvní stranou téměř od počátku (červen 1993), a to především díky osobnímu zapojení Bedřicha Moldana, tehdejšího ministra životního prostředí.

CBD se skládá ze tří hlavních pilířů:

1) ochrana biologické rozmanitosti, která je chápána jako rozmanitost všech živých organismů a systémů, jichž jsou tyto organismy součástí,

2) udržitelné využívání biologické rozmanitosti (jejích složek),

3) spravedlivé a rovnocenné rozdělování přínosů plynoucích z genetických zdrojů. CBD dostala do vínku dvě doplňkové dohody: v roce 2000 tzv. Cartagenský protokol³ o biologické bezpečnosti a v roce 2004 Nagojský protokol⁴.

Z uvedeného je zřejmé, že CBD je založeno především na přístupu trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů, který je také dle našeho názoru v globální úrovni jediný možný, pokud se má najít shoda na ochraně biodiverzity mezi 196 signatářskými státy, mezi nimiž bohužel chybí Spojené státy americké. Tento přístup byl potvrzen v roce 2010, ve kterém proběhl tzv. Mezinárodní rok biologické rozmanitosti a CBD bylo základní mezinárodní platformou, která tuto aktivitu zajišťovala. V tomto roce také smluvní strany CBD schválily **Cíle trvale udržitelného rozvoje**. Jedná se o celkem 20 cílů do roku 2020, známých dle místa schválení jako tzv. Aichi cíle.

Aichi cíle byly jistě pokrokem a na globální úrovni také prvním celistvým dokumentem, který dával rámec státům z hlediska využívání přírodních zdrojů. Ohlas na ně byl velký, jejich citace či používání v dalších strategiích bylo velmi široké, a to jak ve státní správě, tak i v soukromé sféře.

¹ *Convention on Biological Diversity (Úmluva o biologické rozmanitosti) – Conference of Parties 15, neboli 15. konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti.*

² *Mimo jiné zdroje je možné pro základní informaci o výsledném textu a dopadech rámce použít i heslo na české Wikipedii.*

³ *Konkrétně o bezpečnosti z hlediska nakládání s geneticky modifikovanými organismy.*

⁴ *Nagojský protokol se zabývá přístupem ke genetickým zdrojům a spravedlivým a rovnocenným rozdělováním z toho plynoucích přínosů.*

Bohužel, cíle neměly až na výjimky žádné měřitelné hodnoty, které by umožňovaly sledovat trendy jejich dosahování. Mimo jiné i proto nebyl v cílovém roce 2020 žádný z nich dosažen.

PROCES VZNIKU GBF

V roce 2020 začaly práce na GBF jako strategickém nástupci Aichi cílů. Kvůli pandemii Covid-19 se však celý proces prodloužil, a byl tak úspěšně završen až v prosinci 2022 na CBD COP 15 v kanadském Montréalu⁵.

Proces přípravy GBF byl pomalejší a složitější, než se původně očekávalo. Způsobil to široce participativní způsob přípravy. Ten byl v zásadě pozitivní, ale bránil rychlejší dohodě mezi státy s jejich velmi různým přístupem a často až osobními ambicemi⁶. Představy jednotlivých států o dokumentu navíc byly v rozmezí od krátkého a stručného textu po velmi podrobný text. Sekretariát CBD nebyl schopen facilitovat jednání tak, aby vedla k rychlejšímu výsledku a zájmy států reprezentovaných schopnými vyjednávači postupně dominovaly.

Bylo jasné, že GBF musí být oproti Aichi cílům výrazně lépe připravený. A to jak z hlediska vědeckých podkladů pro specifikaci cílů, tak i ustavení monitoringu a reportingu k dosahování pokroků. Jako nástroj pro přípravu GBF vznikla rozsáhlá pracovní skupina (tzv. *Open-Ended Working Group*), jejímiž členy byli zástupci všech smluvních stran, a jednání se mohli účastnit v omezené míře i další experti. Tato skupina se sešla mezi lety 2020-2022 pětkrát. Poslední několikadenní jednání pracovní skupiny se konalo bezprostředně před COP 15 v Montréalu s cílem připravit pro tuto konferenci finální draft textu ke schválení. Tím se pro většinu zástupců signatářských států jednání prodloužila na třítýdenní maraton, trvající každý den od rána a často až do ranních hodin následujícího dne.

Když bylo na čtvrtém setkání pracovní skupiny v Nairobi (červen 2022) jasné, že týdenní jednání nepřineslo žádný viditelný pokrok, sekretariát zorganizoval odborné jednání expertů z regionů s méně než

Plenární místnost, ve které se právě schvalují výstupy konference smluvními stranami.
Foto Michael Hošek

40 účastníky. Jednání této neformální skupiny se konalo v září 2022 v Montréalu. Jeho výsledkem byl text, který byl znatelně kvalitnější. Skupina expertů vymazala překryvy, zároveň navrhla v textu vyjasnění pasáží, jejichž aplikace či výklad nebyly zřejmé. I když se jednalo o text, který by mohl nahradit ten původní z Nairobi, nebylo možné jej přijmout jako další verzi, protože nebyl oficiálně projednán a schválen přímo smluvními stranami CBD.

Na setkání pracovní skupiny před zahájením konference v prosinci v Montréalu byla poslední možnost na přípravu dokumentu, který by mohl být schválen. Text z Nairobi byl stále plný pasáží, na kterých nebyla shoda, a nejasností. Sekretariát si toho byl vědom, proto ihned na počátku jednání COP 15 nastavil striktní pravidla pro vyjednávání: z textu v Nairobi bylo možné pouze škrtnout nejasné části textu nebo ty, na kterých nebyla shoda. Přidávání nového textu bylo možné jen v nezbytných případech. Při vyjednávání se vycházelo z výsledného textu neformální skupiny ze září 2022, dodávat do něj bylo možné jen to, co již bylo obsaženo ve verzi z Nairobi. Facilitátoři, zastupující Sekretariát CBD, byly v dodržování pravidel neúprosní. To

po prvních dnech jednání vedlo k obecné akceptaci a ve finále k verzi, která byla v zásadě přijatelná pro všechny. Byť je logické, že v takto široké skupině smluvních stran je vždy nevyhnutelná míra určité nespokojenosti na obou pólech názorového spektra – u velmi ambiciózních stejně jako velmi málo ambiciózních států.

Finalizace GBF probíhala i v průběhu COP 15 v rámci mnoha paralelních jednání, ucelený dokument byl k dispozici prakticky až den před schválením. Sekretariát CBD připravil verzi, ve které vzal na sebe spolu s tehdy předsednickou zemí CBD (Čínou) odpovědnost za finální návrh. Ten byl přijat v podstatě pozitivně, jako maximum možného. Zde je možné poznamenat, že finální výhrady některých, zejména afrických států, byly velmi direktivně a za pomoci právních poradců sekretariátu CBD ze strany čínského předsednictví při samotném schvalování ignorovány. Vše bylo až posléze urovnáno diplomatickou cestou.

Je otázkou, zda mohl být proces přípravy kratší či jiným způsobem více efektivní. Pokud měl být proces po právu participativní, výše popsané porodní bolesti byly nevyhnutelné, stejně jako striktní facilitace v závěrečné cílové rovině. Jak bylo také

⁵ Text je k dispozici [zde](#).

⁶ Např. Ekvádor nepřetržitě prosazoval do dokumentu koncept „Matky země“ jako závazný, což nebylo přijatelné z hlediska naprosté většiny ostatních smluvních stran. Takových dlíčích návrhů, který byly opakovaně navrhovány v průběhu jednání, bylo výrazně více.

popsáno v úvodu, CBD se zabývá ochranou biodiverzity celistvě, a to včetně finančních zdrojů na její ochranu a využívání. To také významně zasahovalo do celého jednání. Tzv. Resource Mobilisation (zajištění dostatečných prostředků pro implementaci) bylo pro rozvojové či rozvíjející se státy základním tématem. V určitém okamžiku také deklarovaly, že pokud nevznikne nový globální fond na ochranu biodiverzity s dostatečnou finanční dotací, odmítají GBF schválit. To se podařilo překonat jak příslibem vyšších dotací, tak schválením založení uvedeného fondu.

VÝSLEDEK

GBF má ambici být strategií s dosahem až do roku 2050, protože výsledná verze obsahuje čtyři dlouhodobé cíle právě do tohoto roku:

Cíl A

Zachování, obnova a propojení stávajících ekosystémů a zvýšení jejich rozlohy, snížení úbytku druhů na desetinu současného stavu, dosažení zdravé úrovně volně žijících druhů a genetické rozmanitosti včetně domestikovaných druhů.

Cíl B

Správné oceňování ekosystémových služeb a prostřednictvím toho i udržitelné využívání ekosystémů.

Cíl C

Spravedlivé dělení peněžních i nepeněžních přínosů, plynoucích z využívání genetických zdrojů a digitálních sekvenčních informací z nich získaných.

Cíl D

Zajištění odpovídajících prostředků k naplňování dohodnutých cílů, především finančních zdrojů, kapacit a technologií. V oblasti ochrany biologické rozmanitosti je cílem do roku 2050 zvýšit objem finančních toků o 700 miliard dolarů ročně.

Dále strategie uvádí konkrétní cíle do roku 2030, což znamená při současném datu jen méně než osm let na implementaci mnohdy velmi náročných úkolů.

Nebudeme zde dále rozvádět strukturu dokumentu a jeho obsah, s tím se lze dostatečně seznámit v samotném GBF a doprovodných textech v různých médiích⁷. Za důležité však považujeme zmínit, že

Pracovní setkání vedené Sekretariátem CBD, na kterém se GBF diskutovalo z hlediska obsahu. Kolem stolu jsou zástupci smluvních stran včetně EU, ostatní jsou pozorovatelé. Foto Michael Hošek

součástí GBF jsou rámcové indikátory pro monitoring a reporting. I když bylo kvůli odporu významné části států z textu vymazáno téměř vše s kvantifikovanou hodnotou, jistě je GBF oproti Aichi cílům významným pokrokem. Lze na tom stavět dál a systém zdokonalovat.

GBF není možné brát jako text vytesaný do kamene. Při jeho implementaci je nutné přihlížet k podmínkám v jednotlivých státech. To také poskytuje prostor pro výklad, který je možné využít k efektivnější implementaci spíše než oslabování textu nevhodnou interpretací.

GBF (stejně jako byly i Aichi cíle) není právně závazný. To ovšem neznamená, že nemá dostatečnou váhu pro své naplňování. V některých státech je obratem přijímán jako národní strategie pro ochranu biologické rozmanitosti. Navíc jsou cíle a míra jejich ambicí i ukazatelem pro soukromé společnosti z hlediska jejich vlastní čtižádosti v oblasti udržitelnosti. Tlak nevládních a vědeckých institucí s cílem dosáhnout ve výsledku maximálních cílů je v tomto směru tedy plně odůvodněný. Méně ambicí znamená nejen menší úkol

pro státy jako smluvní strany, ale byl by také nedostatečnou základní linií pro další aktéry. CBD je v tomto směru v podstatě jedinou globální platformou, kde lze kultivovat politickou reprezentaci v oblasti ochrany biodiverzity. Je to sice běh na dlouhou trať a mnohdy se může zdát jako velmi neúčinný, ale v konečném důsledku ovlivňuje národní politiky v jiných regionech více, než si v Evropě přiznáváme.

GBF V ČESKU

Pokud se podíváme na strukturu a současné znění strategických dokumentů v ČR, je jasné, že GBF přináší potřebu aktualizace některých z nich. Konkrétně se jedná o: 1) Strategii ochrany biologické rozmanitosti České republiky pro období 2016-2025, která je přímým koncepčním dokumentem CBD na národní úrovni; 2) Státní program ochrany přírody a krajiny pro období 2020-2025.

Důvodem k poměrně rychlé aktualizaci by ale neměl být jen GBF, ale i nově připravovaná legislativa EU, konkrétně nařízení EU na obnovu přírody (EU Nature Restoration Law).

⁷ Zde je k dispozici *schválený text* v anglické mutaci. Důvod, proč není v názvu GBF jen Montreal ale i čínský Kunming, je dán historicky. Původně se totiž měl dokument schvalovat na konferenci, která byla plánována v Kunmingu v Číně. Ta však nebyla schopna organizaci zajistit kvůli své tehdejší nulové toleranci Covid-19 a pořadatelskou roli přenechala Kanadě. Stále však Čína konferenci předsedala.

To má, stejně jako GBF, své milníky již v roce 2030. Aktualizace těchto dokumentů, konkrétně zohlednění GBF i nové legislativy EU, by mohla přinést více participativní přístup k jejich tvorbě i u nás. A také zohlednění toho, co je z hlediska ochrany biodiverzity nutné nejen na národní úrovni, ale i v evropském a globálním kontextu. Bez harmonizace s těmito úrovněmi je jakákoliv snaha o ochranu biodiverzity přinejlepším polovičatá.

PÁR POSTŘEHŮ ZÁVĚREM

Evropa, potažmo EU, je jistě světovým leaderem v oblasti ochrany biodiverzity. Máme nejen finanční zdroje, ale především expertní základnu. V procesu přípravy GBF jsme byli nejlépe připravenou skupinou států, která vyjednávala „jednohlasně“⁸. Je to na jednu stranu velmi významná výhoda. EU měla při procesu přípravy GBF k dispozici desítky expertů z jednotlivých států, kteří mezi sebou byli dobře koordinováni. Na druhou stranu bylo nutné před každým jednáním zajistit pro vyjednávače pozici, schválenou všemi členskými státy EU. Tam, kde se jednotlivá země rozhoduje dle svých vlastních pravidel, v případě EU byla po-

třeba náročná koordinace přípravy pozice, kterou bylo nutné mít odsouhlasenou doslova všemi, což každý den COP 15 zabralo několik hodin vyjednávání. Tato pozice však nedávala vyjednávači obvykle širší prostor, ale spíše jen „úzký koridor“. A ten mohl rychle zmizet, pokud se na základě intervence jiných stran projednávaný dokument významně změnil, což znamenalo znovu nutnost připravit novou pozici.

Takto velká skupina států jednající pod jednou vlajkou je v rámci smluvních stran výjimkou. Státy se sice sdružují do skupin dle regionů či zájmů, ale s výrazně volnějším pravidly. Obecně se koordinují v základních věcech, ale každý pak jedná sám za sebe. V případě EU byla jednota logicky vykoupena vyšší aktivitou při jednáních, která však nebyla facilitátory Sekretariátu CBD vždy opětována s povděkem. Často bylo spíše poukazováno na to, že žádáme v rámci jednání až o příliš prostoru na úkor jiných. Toto je aspekt, který nelze změnit. Je rozdíl jednat za jeden nebo dvacet sedm států, které dohromady fakticky tvoří téměř 14 % všech smluvních stran CBD.

K pozici EU a vlastně i dalších rozvinutých regionů a států se v průběhu jednání vázal

jeden rozvojovými státy opakovaně prezentovaný omyl. Konkrétně to, že GBF chceme mít ambiciózní proto, aby chudší země měly povinnost chránit biodiverzitu, kterou jsme si na svém území sami zničili. Navíc bereme-li v potaz, že z drancování přírody na jejich území v koloniálních a post-koloniálních dobách, měly právě rozvinuté země ekonomické výhody. Viděno naší optikou, je ale dosažení cílů u nás v mnoha ohledech výrazně náročnější než ve státech, které neprošly takovým ekonomickým vývojem jako my. Tím ale rozhodně nepopíráme potřebu rozvojové státy finančně přiměřeně podporovat.

GBF je jistě pokrokem oproti Aichi cílům. Následnou periodu sedmi let do roku 2030 je však třeba využít nejen k jeho implementaci, ale samozřejmě již i k přípravě strategie na období po roce 2030.

Poznámky na závěr:

I) Autoři článku byli přizváni do předsednického týmu ČR jako experti, vyjednávači a tzv. “lead authors” (tzn. garanti za vybrané dokumenty). V praxi koordinovali aktivity se zástupci Evropské komise a členských států a účastnili se v období od března do listopadu expertních jednání (v Ženevě, Montréalu, Nairobi a Bruselu). Článek tedy popisuje jejich přímou zkušenost.

II) Tento článek vyšel v modifikované podobě také v časopisu Právo Životního prostředí (65/2023)

Realizováno z Fondů EHP a Norska 2014-2021 – program CZ-ENVIRONMENT, v rámci projektu č. 3201400071

Společně pro zelenou Evropu

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

⁸ Prakticky v mezinárodních úmluvách, ve kterých jsou všechny nebo většina členských států, vyjednáva předsedající země se standardním upozorněním na počátku každé intervence: „Mluvím jménem EU a jejích 27 členských států“.

POSLEDNÍ ŠANCE?

PETR ROTH

RNDr. PETR ROTH, CSc.

Pracoval nejprve v základním výzkumu, později působil jako vedoucí správy CHKO Kokořínsko a poté na Ministerstvu životního prostředí v oblasti ochrany přírody, kde od roku 1998 odpovídal zejména za naplňování povinností, spojených s přípravou na vstup do EU. Od 2010 nezávislý konzultant se zaměřením na Naturu 2000, územní ochranu, monitoring a reporting.

Již čtvrt století si kladu otázku, proč v české ochraně přírody tak malou roli hrají celostátní koncepční dokumenty: Státní program ochrany přírody a krajiny z roku 1998, jeho obnovená verze z roku 2009, následně dvě Strategie ochrany biologické rozmanitosti. Odpověď není příliš složitá – tyto dokumenty vesměs trpí čtyřmi skupinami vad: za prvé, úkoly v nich obsažené většinou nekorespondují s existujícími nástroji ochrany přírody (v tom si ovšem nijak nezadají s celoevropskými strategiemi, kde tomu dosud bylo stejně a které také vesměs nemohly být – a nebyly – naplňovány); za druhé, většinu úkolů by fakticky mohly plnit jediné resorty jiné než MŽP, v první řadě MZe a MMR, které o tom ovšem nikdy nikdo nepřesvědčil; za třetí, v novějších strategiích po poučení z fiaska těch předchozích došlo k tak opatrné volbě natolik obecných cílů a úkolů, že formálně plněny jsou, aniž by ovšem ve skutečnosti kterýkoli z dotčených aktérů musel vynakládat větší úsilí či prostředky navíc v porovnání se svými běžnými činnostmi. Z uvedených charakteristik se sice vymyká nejnovější strategie ochrany biologické rozmanitosti, avšak i na ni se stejně jako na předchozí strategické dokumenty vztahuje čtvrtá skupina vad: naplňování strategií nikdo nekoordinuje a nevymáhá, ani neinformuje o jejich smyslu. Není divu, že ochránářská obec tyto zdánlivě nejvýznamnější dokumenty přehlídí, a že ani klíčové "krajinnotvorné" resorty neberou ochranu přírody dodnes příliš vážně.

Nyní nás čeká velice závažný, možná historický krok: naplňování nařízení o obnově přírody („restoration law“). Ať již bude dokument schválen v jakékoli podobě, jisté je, že jeho celková koncepce se již měnit nebude, a to včetně klíčového implementačního mechanismu, jímž budou národní plány pro obnovu přírody. Dokumenty, na jejichž zpracování budou mít členské státy dva roky, budou mít za úkol převést kvantitativní cíle nařízení, platné pro celou EU,

do konkrétních cílů a úkolů na národní úrovni. Smyslem národního plánu není mít opět "nějakou" strategii jen proto, že ji po nás požaduje Brusel, ale funkční dokument, který má kvalitativně změnit k lepšímu nejen ochranu přírody, ale především naši krajinu a poměry v ní.

Je to obrovská výzva. Dnes dobře známe příčiny nefunkčnosti většiny dosavadních strategických dokumentů ochrany přírody. Víme, jaké chyby k ní vedly. Víme tedy, čeho se vyvarovat. Víme, že změnit politiku "krajinnotvorných" resortů nelze direktivně cestou vládních usnesení, ale jedině tak, že tyto resorty přesvědčíme o tom, že "nová" ochrana přírody bude z největší části jejich úkolem. Máme obrovskou šanci prosadit pozitivní změny, z nichž můžeme profitovat v dlouhodobém horizontu všichni (byť v horizontu krátkodobém může řada z nich bolet) – pokud ovšem zvolíme realistické prostředky a metody. A také pokud začneme okamžitě, protože čas hraje proti nám.

Před 24 lety jsme stáli před podobným dilematem ohledně české koncepce Natury 2000. Tehdy jsme zvolili – přestože se nabízelo snadné a levné "potěmkinovské" řešení – náročnou cestu "potu a slz". Výsledkem byl – kromě odborně plně odůvodněného návrhu Natury – obrovský kvalitativní skok v naší ochraně přírody, především z hlediska datové základny, který nás výrazně posunul kupředu a z něhož těžíme dodnes.

Nařízení o obnově přírody představuje podobnou šanci. Dokážeme ji proměnit, nebo jen přispějeme do sbírky archívních dokumentů další "papírovou" strategií, a v kuloárech si budeme dál povídat o tom, jak se nám ochránářské cíle nedaří prosazovat do praxe?

NÁVRH NAŘÍZENÍ O OBNOVĚ PŘÍRODY – POTŘEBUJEME JEJ?

PETR HAVEL

Mgr. PETR HAVEL

Vedoucí oddělení soustavy Natura 2000 na MŽP. Věnuje se implementaci (povinností vyplývajících z) unijního práva v oblasti ochrany přírody a z pozice národního experta se podílí též na projednávání návrhu nařízení EU o obnově přírody v Radě EU.

ÚVOD

Když v lednu roku 2020 přijal Evropský parlament rezoluci, ve které vyzval Evropskou komisi, aby se odklonila od dobrovolných závazků pro ochranu biodiverzity, a aby v další strategii EU do roku 2030 předložila pro tuto oblast pro členské státy závazné cíle¹, jednalo se o významný signál svědčící o tom, že nejen ochránářská obec vnímá, že stávající právní rámec ochrany přírody EU nestačí čelit významným změnám evropské krajiny. Připomeňme, že tato výzva přišla jen zhruba tři roky poté, co v rámci procesu fitness check Evropská komise přezkoumala relevanci evropských směrnic v ochraně přírody (směrnici 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a směrnici 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků) a došla k závěru², že oba předpisy jsou tzv. „fit for purpose“, tedy že vytvářejí právní prostředí, které umožňuje dosahovat stanovených cílů. Zároveň však Komise, a to je důležité, konstatovala, že jejich implementace má podstatné mezery a jejich potenciál zůstává nevyužitý. Bohužel osud navazujícího akčního plánu (EU Action Plan for nature, people and the economy, EK, 2017³) sestávajícího ze čtyř prioritních oblastí a 15 aktivit s časovým rámcem plnění do roku 2019 byl v zásadě

totožný a mj. tato skutečnost byla jedním z východisek pro úvahy o novém právním rámci vztahujícímu se k ochraně biodiverzity a obnově přírody. Studie k plnění Strategie EU v oblasti ochrany biologické rozmanitosti do roku 2020⁴ a Zpráva o stavu přírody EU z roku 2019⁵ opřené především o pravidelný reporting členských států podle výše uvedených směrnic potom o stavu biodiverzity nejstaršího kontinentu vykreslili, byť s místy optimističtější laděnými pasážemi, nepříliš lichotivý obrázek svědčící o tom, že „něco“ se dělá, občas se to i daří, ale výsledky jsou spíše lokální, někdy regionální, ale zvrátit úbytek biologické rozmanitosti napříč všemi typy společenstev se dlouhodobě nedaří.

VÝCHODISKA SOUČASNÉHO UNIJNÍHO PRÁVNÍHO RÁMCE

Je samozřejmě možné a oprávněné se ptát, do jaké míry je tento fakt zapříčiněn deficitem v provádění stávajících požadavků unijního práva, např. v oblasti ochrany vod, využití plného potenciálu „zelených“ („nazelenalých“) aspektů Společné zemědělské politiky aj., a tedy zda je vůbec nutné zavádět nové nástroje k tomu, abychom mnohem udržitelněji využívali krajinu a obnovovali její přírodní funkce, a kromě dalšího významně zvyšovali její odolnost

¹ *European Parliament resolution of 16 January 2020 on the 15th meeting of the Conference of Parties (COP15) to the Convention on Biological Diversity (2019/2824(RSP))* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020IIP0015>

² *Commission Staff working document – Fitness Check of the EU Nature Legislation (Birds and Habitats Directives)* https://commission.europa.eu/document/download/c23e061a-a04e-4e71-881a-9e7feb520321_en?filename=swd-2016-472-final_en.pdf

³ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/58d58aa7-5c78-11e7-954d-01aa75ed71a1/language-en>

⁴ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/1832-Evaluation-of-the-EU-Biodiversity-Strategy-to-2020_cs

⁵ <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>

vůči probíhající změně klimatu. Jinými slovy – nemáme náhodou již existující nástroje, u kterých je pouze potřebné využít jejich potenciál pro ochranu biodiverzity a adaptovat jejich provádění? Idealisticky věřím (dalo by se lakonicky konstatovat, že tato otázka nemá jednoduchou odpověď), že práce je potřeba v obou směrech, tedy jak v oblasti stávajících politik a předpisů majících dopad na zájmy ochrany přírody, tak v těch, které tuto problematiku přímo upravují. Faktem je, že ač na úrovni EU existují jednotná pravidla pro ochranu a využívání vybraných druhů a pro vytváření a ochranu území zařazených do soustavy Natura 2000, napříč unijní legislativou chybí pro přírodu konkrétní měřitelné cíle a jejich časové určení, zejména co se týče aktivního, „on the ground“ konání. Směrnice EU v oblasti ochrany přírody se, jakkoliv jsou důležité, zaměřují spíše na regulatorní nástroje, popř. povinnost vypracování koncepčních dokumentů týkajících se péče o chráněné území, nikoli však explicitně na nutnost jejího provádění v daném rozsahu a časovém horizontu (ač nutnost realizovat management v určitém rozsahu vyplývá z cílů obou předpisů implicitně). Cílem směrnice „o stanovištích“ je zachovat a obnovit příznivý stav z hlediska ochrany u přírodních stanovišť a volně žijících druhů živočichů a rostlin v zájmu EU. Směrnice však nestanoví lhůtu pro dosažení tohoto cíle. Podobně ani směrnice „o ptácích“ nestanoví lhůtu pro obnovu populací ptáků v EU. Přestože dané směrnice jsou zaměřeny na ochranu biodiverzity obecně, těžiště jejich implementace je ve výsledku chť nechtě především ve vytváření a ochraně lokalit soustavy Natura 2000 (mj. i proto se pro ně vžil výraz „naturové směrnice“). Není třeba se ujišťovat o tom, že územní ochrana je bezesporu velmi důležitou součástí úsilí o zachování biodiverzity, která nám mj. umožňuje cíleně plánovat

péči o určité relativně geograficky celistvě vymezené přírodní celky, má svou celoevropskou tradici a ve velké míře i podporu veřejnosti. Čím dál tím víc je však zřejmé, že v chráněných územích problém ubývající biodiverzity nevyřešíme a své úsilí musíme zaměřit též do krajiny mimo ně a směrem k její obnově, aby byla v dlouhodobém horizontu schopna adekvátně reagovat na potřeby společnosti (z hlediska produkce potravin, ekonomiky, místních komunit atp.), přestože i v tomto je role chráněných území tradiční a nezastupitelná. Samotný návrh nařízení o obnově přírody vychází z premisy, že stávající mechanismy a nástroje jsou pro to, abychom dělali dost, nedostatečné. Toto východisko je jednoduše vyjádřeno bruselským jazykem v preambuli návrhu – pro obnovu přírody: „je nezbytné stanovit na úrovni EU pravidla“. Tato pravidla mají být formulována s ohledem na pokračující trend poklesu biodiverzity evropského území. Ve zprávě Evropské komise o stavu přírody se uvádí, že Unie zatím nedokázala zastavit úbytek chráněných typů stanovišť a druhů. Řada vědeckých studií potom popisuje současný neutěšený stav biologické rozmanitosti jak v detailu, typicky na příkladu výrazného ústupu nebo vymizení konkrétních druhů či společenstev, tak na makroregionální úrovni, ve vztahu k degradaci celých typů ekosystémů. Ačkoliv tento reálně existující problém registrujeme a (někteří střídme, někteří již dávno) vnímáme jeho souvislost s dalšími sektorovými politikami, jako je například udržitelná zemědělská produkce a potravinová bezpečnost, ochrana vodních zdrojů, ale i energetika, povodňová ochrana či lidské zdraví, kde u všech těchto aspektů lidské činnosti hraje stabilita ekosystémů a jimi poskytované služby zásadní roli, ochrana biodiverzity jen velmi pomalu stoupá na žebříčku politických priorit. Sluší se dodat, že další důležité téma adaptace

krajiny na změnu klimatu a jeho souvislost právě s ochranou biodiverzity a obnovou přírody napomáhá tyto vazby zvyrazňovat, a je tak pro nás vlastně klíčovým partnerem (mj. Mezivládní vědecko-politická platforma pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby (IPBES) ve své globální hodnotící zprávě o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách z roku 2019⁶ označila změnu klimatu za hlavní hybnou sílu změn v přírodě).

KDE SE NÁVRH NAŘÍZENÍ O OBNOVĚ PŘÍRODY VZAL?

Skutečnost, že prioritou obnovy přírody musí být vyjádřena nejen ve strategickém rámci, ale aby se jednalo o skutečně fungující model, je třeba ji zakotvit do právního předpisu, je vyjádřena ve Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030⁷, která je integrální součástí souboru iniciativ Zelená dohoda pro Evropu⁸. Strategie snad adekvátně reaguje na neúspěchy svých předchůdkyň, které ať už cíle obnovy přírody vyjadřovaly v obecné, či kvantifikované rovině (do roku 2020 si EU stanovila strategický cíl obnovit nejméně 15 % degradovaných ekosystémů⁹), selhaly. EU a její členské státy jakožto smluvní strany Úmluvy o biologické rozmanitosti nedokázaly naleznout dostatečné regulatorní, motivační, finanční, administrativní a jiné mechanismy, které by dokázaly daný cíl koordinovat a účinně provádět. Svědčí-li tedy například závazek EU vyčlenit na biodiverzitu 7,5 % ročních výdajů Víceletého finančního rámce v roce 2024 a 10 % v roce 2026 a 2027 právě o vzestupu tohoto tématu na žebříčku politických priorit, je zjevné, že posílení souvisejícího právního rámce není zdaleka od věci. Závazek Komise vypracovat legislativní návrh se závaznými cíli pro obnovu přírody velmi uvítal ve svém usnesení ze dne 9. června 2021¹⁰ Evropský parlament,

⁶ *IPBES (2019): Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science – Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Sekretariát IPBES, Bonn, Německo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673>*

⁷ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: EU Biodiversity Strategy for 2030 - Bringing nature back into our lives <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52020DC0380>*

⁸ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

⁹ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: an EU biodiversity strategy to 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0244>*

¹⁰ *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 9. června 2021 o strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030: Navrácení přírody do našeho života (2020/2273(INI)) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52021IP0277>*

složený z přímo volených zástupců členských států EU. Kromě toho vyjádřil názor, že kromě celkového cíle pro obnovu přírody by měl tento návrh zahrnovat specifické cíle, které by se vztahovaly na lesy, travní porosty, mokřady, rašeliniště, opylovače, volně tekoucí řeky, pobřežní oblasti a mořské ekosystémy. To je již relativně zřetelná a specifická objednávka.

Zároveň ve svých závěrech ze dne 23. října 2020¹¹ Rada EU (pro změnu složená ze zástupců vlád členských států) uznala, že předcházení dalšímu úbytku současného stavu biologické rozmanitosti a poškozování přírody bude mít zásadní význam, nebude však k navrácení přírody do našeho života stačit a poukázala na skutečnost, že jsou zapotřebí ambicióznější cíle v oblasti obnovy přírody, jak se navrhuje ve Strategii EU v oblasti ochrany biologické rozmanitosti do roku 2030, která zahrnuje opatření na ochranu a obnovu biologické rozmanitosti nad rámec chráněných území.

Odpověď na otázku, zda potřebujeme nařízení o obnově přírody, by tedy mohla být relativně jednoduchá. Nevzniklo ve vakuu, nebylo nám direktivně předloženo. Sami jsme si je jako členské státy prostřednictvím orgánů EU vyžádali, v tomto ohledu neexistuje žádná třetí EU, která nám jej vnucuje, na základě faktů o stavu evropské i světové biodiverzity je zjevné, že takový předpis je potřebný. Zároveň teď bude na těch stejných orgánech (Rada EU, Evropský parlament), aby jeho finální podobu v dialogu s Evropskou komisí dojednaly a při nutných kompromisech jej přetavily v realistický, implementovatelný, ale zároveň účinný nástroj. Pokud jsem výše zmínil též otázku fungování, resp. transformace jiných, příbuzných sektorových politik a předpisů, které by mohly mít za určitých příznivých okolností ambice obnovu přírody pokrýt samy o sobě, je důležité si uvědomit, že toto nařízení samo o sobě bude nezbytně impulsem pro jejich nutnou úpravu s ohledem na své stanovené cíle. Jejich ovlivnění ve prospěch ochrany biodiverzity je tedy sekundárním benefitem existence takové legislativy.

STRUČNÝ OBSAHOVÝ RÁMEC NÁVRHU A VAZBA NA STRATEGII EU

Návrh nařízení o obnově přírody¹² obsahuje ve své současné podobě kromě relativně rozsáhlé preambule 6 kapitol:

Kapitola I (Všeobecná ustanovení) stanoví předmět, geografickou působnost nařízení a definuje potřebné pojmy.

Kapitola II (Cíle pro obnovu a související povinnosti) je stěžejní pasáží návrhu pokrývající jak cíle a povinnosti pro obnovu přírodních stanovišť a biotopů druhů tak, jak je známe ze současné unijní legislativy v ochraně přírody, tak pro mnohem širěji definované ekosystémy („ekosystémy“) – městské prostředí, především sídelní zeleň, říční ekosystémy a jejich konektivitu, zemědělské a lesní ekosystémy a v neposlední řadě populace opylovačů.

Kapitola III (Národní plány na obnovu přírody) se zabývá přípravou, obsahem a projednáváním Národních plánů na obnovu přírody, stěžejních strategických materiálů, které budou zpracovány k plnění cílů a povinností v oblasti obnovy přírody na úrovni jednotlivých členských států, umožňující zohlednění vnitrostátních specifik, priorit a potřeb.

Kapitola IV (Monitorování a podávání zpráv) obsahuje požadavky na rozsah a frekvenci monitoringu a reportingu souvisejících s požadavky v kapitole II návrhu.

Kapitoly V a VI obsahují souhrn přenesených pravomocí pro Komisi a způsob jejich výkonu, postup projednávání ve výboru, zásady přezkumu uplatňování návrhu a jeho vstup v platnost.

Obsah klíčové kapitoly II návrhu do značné míry vychází z již citované Strategie EU v oblasti ochrany biologické rozmanitosti do roku 2030.

Ta v clusteru cílů 2.2.1 nejen stanoví samotný záměr posílit právní rámec EU pro obnovu přírody (tzn. předložit samotný návrh vč. cílů v oblasti obnovy přírodních

stanovišť a biotopů druhů v zájmu směrnice „o ptácích“ a „o stanovištích“, tedy fenoménů podléhajících stanovené úrovni ochrany právě v kontextu stávajícího právního rámce), ale v navazujících pasážích obsahuje ambice, které jsou návrhem přetaveny do podoby konkrétních povinností. Jedná se zejména o následující elementy, nacházející svou odezvu v legislativním textu, resp. povinnostech a cílech návrhu:

2.2.2. Návrat přírody na zemědělskou půdu a vazba na článek 8 a 9 návrhu – „(...) je naléhavě nutné vrátit zpět nejméně 10 % zemědělské plochy s vysoce rozmanitými krajinnými prvky (...); Hlavními ukazateli zdraví zemědělských ekosystémů jsou polní ptáci a hmyz, zejména opylovači, kteří mají rovněž zásadní význam pro zemědělskou produkci a potravinové zabezpečení a že jejich alarmující pokles je třeba zvrátit.“

2.2.4. Zvýšení rozlohy lesů a zlepšení jejich zdraví a odolnosti a vazba na článek 10 návrhu – „(...) EU musí zvýšit množství, kvalitu a odolnost svých lesů (...)“

2.2.6. Obnovení dobrého stavu prostředí mořských ekosystémů a vazba na článek 5 návrhu – „(...) dosažení dobrého stavu prostředí mořských ekosystémů (...) musí zahrnovat obnovu ekosystémů bohatých na uhlík, jakož i důležité oblasti tření a líhnutí ryb (...)“

2.2.7. Obnova sladkovodních ekosystémů a vazba na článek 7 návrhu – „(...) do roku 2030 [bude nejméně 25 000 km řek obnoveno] na volně tekoucích řeky, a to odstraněním primárně zastaralých překážek a prostřednictvím obnovy záplavových území (...)“

2.2.8. Ekologizace městských a příměstských oblastí a vazba na článek 6 návrhu – „Cílem této strategie je nepříznivý trend městské zeleně zvrátit a zastavit úbytek zelených městských ekosystémů.“

Kromě dílčích povinností a cílů pro jednotlivé členské státy (bavíme-li se o stěžejní ka-

¹¹ ŠZávěry Rady o biologické rozmanitosti – potřeba naléhavých opatření, 12210/20. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11829-2020-INIT/en/pdf>

¹² https://environment.ec.europa.eu/publications/nature-restoration-law_en

pitole II návrhu – Cíle pro obnovu a související povinnosti) zároveň nařízení formuluje zastřešující cíl pro EU, kterým je neprodleně zavést účinná opatření na obnovu alespoň 20 % pevninských a mořských oblastí EU do roku 2030 a do roku 2050 ve všech ekosystémech, které potřebují obnovit. Jedná se do značné míry o deklaratorní ustanovení (neobsahuje povinnost), které je ale rámcem a vodítkem pro uplatňování ostatních pasáží návrhu. Tento celoevropský cíl je de facto ještě doplněn dvěma dalšími, a to cílem obnovy 25 000 km volně tekoucích řek a zajištění nejméně 10% podílu zemědělské půdy s krajinnými prvky s vysokou rozmanitostí.

DÍLČÍ ZÁVĚR

Z výše uvedeného je zjevné, že nařízení je svým zaměřením skutečně široké. S obnovou přírody máme přitom v ČR relativně dlouhodobé zkušenosti (kromě toho i dobré odborné zázemí a oproti ostatním státům i komparativní výhodu v datové základně), jeho téma jako takové pro nás tedy není nikterak nové. Je skoro klišé konstatovat, že bude záležet na tom, jak bude provádění předpisu v praxi uchopeno a jak důrazně se jej podaří „propsat“ do činností spadajících do gescí mimo rezort životního prostředí. A přestože jsem se již setkal s nevidaným nápoem skepse, kterou je částečně možné pochopit, nikoli ji ale propadnout, návrh je z mého pohledu především příležitostí (nebudu pokračovat v návalu floskulí a dodávat, že je jen na nás, jestli ji využijeme). Ochrana přírody často na základě předsudků, zjednodušení – ale asi bychom si měli zamést i před vlastním

prahem, i třeba neblahé zkušenosti z praxe – spojována především s uplatňováním restriktivních nástrojů. Je však jasné, že její součástí nemohou být jen opatření k usměrnění rizikových činností a zamezení další degradace přírodních společenstev, ale v mnohem větší míře též aktivní konání, které přírodě napomůžou k maximálnímu přiblížení se původnímu stavu.

Návrh nařízení o obnově přírody tedy nepřichází s novým konceptem. Přesto je z mého pohledu v určitém smyslu novátorské. Zprvce přináší do obnovy přírody tolik potřebný aspekt celostátního strategického plánování ve vztahu ke konkrétním (na úrovni EU sdíleným), měřitelným cílům. To je velmi důležité, neboť obnova přírody bude mít jasnou národní vizi, jednotný rámec, a především určitý mandát, na základě kterého bude dlouhodobě prováděna. Zároveň – co s tím souvisí – budou cíle samozřejmě právně závazné (ať už výsledná textace nařízení bude jakákoliv, fakt, že svým charakterem se bude jednat o právní předpis, jistě zůstane nezměněn). Nalezení a následná implementace mechanismů a postupů k jejich dosahování napříč sektory tedy bude nutností, nikoli výhodou. Obnova přírody proto nebude jen iniciativou, která bude záviset na možnostech – chuti, personálních kapacitách a schopnosti mobilizovat finanční prostředky aj. – jednotlivých subjektů, ale dlouhodobou systémovou agendou s oporou v unijním právu. Pro naplňování této legislativy budou muset být na úrovni EU (ale k náležité reflexi musí dojít i v prostředcích státního rozpočtu) vytvořeny či významněji adaptovány (posíleny) finanční mechanismy, které

umožní podporu dosahování stanovených cílů. Tato skutečnost má potenciál významně ovlivnit možnosti a zlepšit podmínky pro obnovu přírody, které jsou v současné době především z hlediska kapacit omezeny. V neposlední řadě je třeba říci, že návrh má přidanou hodnotu ještě v jiném směru (a zároveň se tím významně komplikuje jeho provádění). Povinnosti totiž neformuluje v rovině nutnosti přijímání administrativních, právních a podobných opatření. Zaměřuje se především na závazky v podobě aktivního konání (zavedení opatření na obnovu) a obsahuje řadu „outcome-based“ povinností (typicky v případě povinností rostoucího trendu indikátorů až do dosažení jejich uspokojivých úrovní). K plnění nařízení tedy nebude postačovat správně adaptovat vnitrostátní legislativu (ač i to bude nutné) či identifikovat nástroje, které bude třeba upravit, a to následně vykázat. Správné plnění bude nutné zajistit (mj.) prostřednictvím faktického provádění péče a aplikací skutečně horizontálních přístupů v oblasti péče o krajinu. Neopomeňme zároveň silnou vazbu návrhu na stávající unijní právo.

Nařízení má svým prováděním potenciál podstatně přispět ke zlepšování stavu typů přírodních stanovišť a biotopů druhů podle směrnice „o stanovištích“ a „o ptácích“. Svým proaktivním zaměřením tak dle mého názoru může vhodně doplňovat především administrativně formulované povinnosti jmenovaných směrnice a navzdory zvolené právní formě (nařízení) má potenciál s nimi tvořit koherentní celek.

OBNOVA BIOTOPŮ PODLE ČLÁNKU 4 NAŘÍZENÍ O OBNOVĚ PŘÍRODY

EVA VOLFOVÁ

S poděkováním za konzultace Karlu Chobotovi, Janu Duškovi, Pavlovi Pešoutovi, za části textu k článku 4 Petrovi Havlovi a Janu Šimovi.

Mgr. EVA VOLFOVÁ

V současnosti pracuje jako náměstkyně na Ministerstvu životního prostředí.

Pracovala jako poradkyně náměstkyně pro životní prostředí na Krajském úřadě Plzeňského kraje. Zabývala se posuzováním vlivů záměrů a koncepcí na Naturu 2000 a biologickým hodnocením. Je soudní znalkyní v oboru ochrana přírody. Zapojila se do přípravy a vyhlášení soustavy Natura 2000 ve fázi mapování biotopů, odborných návrhů lokalit a přípravy a obhajoby stínového seznamu na biogeografických seminářích. Zpracovávala metodické materiály pro naturové hodnocení.

Je členkou nevládních organizací: Spolek Ametyst, České botanické společnosti, České společnosti ornitologické.

*O biotopech v Česku toho víme dost, aby-
chom je mohli efektivně chránit i obnovovat.
Na datech z vrstvy mapování biotopů a
mapování druhů jsme založili vymezení
evropsky významných lokalit soustavy Na-
tura 2000, data pravidelně aktualizujeme.
Nařízení o obnově přírody (dále nařízení)
nám nově dává ambiciózní konkrétní cíle
a termíny. Mezitím se také rozvinul a etablo-
val obor ekologie obnovy, který prozkoumal,
jak můžeme k obnově biotopů přistupovat.
Pojďme se podrobně podívat, co přesně
se ve článku 4 nařízení píše a jak si můžeme
představit jeho implementaci v našich
podmínkách.*

CO NOVÉHO PŘINÁŠÍ ČLÁNEK 4?

Článek 4 je klíčovým článkem nařízení, navazuje na směrnici o ptácích a směrnici o stanovištích. Stanovuje specifické cíle obnovy pro suchozemské, pobřežní a sladkovodní ekosystémy. Prosazuje proaktivní přístup k péči o přírodu.

Směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích ale nestanovily lhůty pro zachování nebo obnovu příznivého stavu přírodních stanovišť a druhů z hlediska ochrany. Směrnice rovněž neobsahují konkrétní požadavky na obnovu ekosystémů, které leží mimo soustavu Natura 2000. Článek 4 řeší tyto nedostatky tím, že stanoví povinnost obnovy určitých druhů a stanovišť v rámci soustavy Natura 2000 i mimo ni a jasné kvantifikované cíle a termíny.

ODSTAVCE 4.1 A 4.2 A ROZBOR UVEDENÝCH TERMÍNŮ

Pro typy přírodních stanovišť z přílohy I směrnice o stanovištích je stanoven cíl ob-

novy jejich příznivého stavu tam, kde tato přírodní stanoviště v takovém stavu nejsou (4.1), a to na nejméně 30 % území každé skupiny přírodních stanovišť z přílohy I nařízení v roce 2030, na nejméně 60 % území v roce 2040 a na nejméně 90 % území v roce 2050.

„Přírodní stanoviště z přílohy I směrnice o stanovištích“

Pro začátek je dobré si uvědomit, že cílem obnovy jsou pouze přírodní stanoviště z přílohy I, tedy ne další biotopy dle Katalogu biotopů (Chytrý et al. 2010) ani ruderalní společenstva zařazená jako nepřírodní biotopy X. 25 % přírodních biotopů dle Katalogu biotopů nepatří k typům přírodních stanovišť dle přílohy I. Pokud však jsou součástí Červeného seznamu biotopů (Chytrý et al. 2020), mohli bychom o zařazení do obnovy dle čl. 4 (zatím alespoň teoreticky) uvažovat. Později se zamyslíme nad vazbou ekologické obnovy nepřírodních biotopů a článku 4 nařízení na obnovu přírody.

„Cíl obnovy příznivého stavu“

Příznivý stav stanovišť se vyhodnocuje v hodnotících zprávách (reportigu) každých 6 let, zatím v letech 2007, 2013, 2019. Při pohledu do údajů z roku 2019 vidíme, že 51 z celkových 60 typů přírodních stanovišť podle přílohy I směrnice o stanovištích není v příznivém stavu. Ty příznivé (FV) můžeme tedy spočítat na prstech dvou rukou a patří k nim např. kleč, vrbové křoviny, kontinentální opadavé křoviny, skalní vegetace, suť, vápnná slatiniště s mařicí pilovitou v kontinentální oblasti. U kleče dochází k expanzi v souvislosti s klimatickou změnou, děje

se tak na úkor alpských stanovišť – např. stanoviště 4060 alpská boreální vřeso-viště se změnila z příznivého stavu (2007, 2013) na méně příznivý (2019). Stav všech ostatních stanovišť – tedy vodních a lesních, většiny travníků, mokřadních a rašelinných stanovišť – je hodnocen jako méně příznivý (U1) nebo nepříznivý (U2). Na ně všechny bude zacílena obnova dle čl. 4.

Celkový přehled hodnocení stavu (kontinentální, panonská biogeografická oblast, hodnotící zprávy z let 2007, 2013, 2019) [zde](#) a [zde](#).

„Tam, kde v takovém stavu nejsou.“

V předchozím bodě jsme řešili celkový stav typu přírodního stanoviště z hlediska ochrany, tj. na úrovni biogeografické oblasti. Další otázkou je kvalita jednotlivých výskytů typů přírodních stanovišť. Tu můžeme určit pomocí charakteristik ve vrstvě mapování biotopů. Z již dříve používané převodní tabulky vidíme 4 stupně kvality na základě kombinace hodnot reprezentativnosti (RB), degradace (DG) a struktury a funkce (SF) (Lustyk, Oušková 2011).

Při zobrazení stupňů kvality (zprůměrováno pro segmenty v kvadrátech 2,5 km x 2,5 m) můžeme orientačně vidět potenciál pro zlepšování stavu typů přírodních stanovišť.

Skupina	Aktualizace VMB		
	RB	DG	SF
1		0	P
		1	P
		0	MP
2		1	MP
		2	P
		2	MP
3		3	MP
		2	N
4		3	N
	W		

Stupeň 1 lze brát za zajištěný, ve stupni 2 a 3 můžeme zlepšovat stav. Stupeň 4 – především reprezentativnost W – odpovídá hraničnímu výskytu, je na hranici mapovatelnosti, blízko k nepřírodním biotopům řady X. W a X představují spíše potenciál pro obnovu/znovuvytvoření typů přírodních stanovišť (podle části 4.2 článku). O rozlišení stupňů kvality a jejich interpretaci pro článek 4 NRP se bude v nejbližší době dále diskutovat.

V hodnotící zprávě pak najdeme informace o celkové rozloze typu přírodního stanoviště

TPS	ZKRÁCENÝ NÁZEV	BIOREGION	ROK	Stav
1340	Vnitrozemské slané louky	kontinentální	2019	U2
2330	Otevřené travníky kontinentálních dun s paličkovcem a psinečkem	kontinentální	2019	U2
3150	Přirozené eutrofní vodní nádrže s vegetací typu <i>Magnopotamion</i> nebo <i>Hydrocharition</i>	kontinentální	2019	U2
3160	Přirozená dystrofní jezera a tůně	kontinentální	2019	U2
3230	Alpské řeky a jejich dřevinná vegetace s židovínkem německým	kontinentální	2019	U2
6210	Polopřirozené suché travníky a facie křovin na vápnitých podložích (<i>Festuco-Brometalia</i>)	kontinentální	2019	U2
6230	Druhově bohaté smilkové louky na silikátových podložích v horských a podhorských oblastech	kontinentální	2019	U2
6240	Subpanonské stepní travníky	kontinentální	2019	U2
6410	Bezkolencové louky na vápnitých, rašelinných nebo hlinito-jílovitých půdách	kontinentální	2019	U2
6430	Vlhkomilná vysokobylinná lemová společenstva nížin a horského až alpského stupně	kontinentální	2019	U2
7120	Degradovaná vrchoviště (ještě schopná přirozené obnovy)	kontinentální	2019	U2
7220	Petrifikující prameny s tvorbou pěnvců (<i>Cratoneurion</i>)	kontinentální	2019	U2
7230	Zásaditá slatiněště	kontinentální	2019	U2

Tabulka 1 Příklad typů přírodních stanovišť v kontinentální oblasti hodnocených jako nepříznivé (U2) dle hodnotící zprávy 2019

v ČR i rozdělení na tři kategorie rozlohy výskytu – dobrý, nedobrá, neznámý.

„Skupina přírodních stanovišť“

Jedná se o druhou úroveň hierarchie typů přírodních stanovišť podle přílohy I směrnice o stanovištích.

Příklady:

6. Přirozená a polopřirozená travinatá společenstva

Skupina přírodních stanovišť 65. Mezofilní travinné porosty

6510 Nížinné sečené louky s druhy (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

6520 Horské sečené louky

7. Vrchoviště, rašeliniště, močály

Skupina přírodních stanovišť 71. Rašelinišková kyselá rašeliniště

7110 * Aktivní vrchoviště

7120 Degradovaná vrchoviště dosud schopná přirozené obnovy

7140 Přečodová rašeliniště a třasoviska

7150 Prolákliny na rašelinném podloží (*Rhynchosporion*)

9. Lesy

94. Horské jehličnaté lesy mírného pásu

9410 Acidofilní smrčiny horského až subalpského výškového stupně (*Vaccinio-Piceetea*)

Vzhledem k tomu, že disponujeme podrobnými daty k výskytu všech typů přírodních stanovišť, můžeme se hladce pohybovat na úrovni jednotlivých typů. K čemu nám však mohou skupiny být užitečné, je k mírnému rozvolnění někdy příliš úzkých škatulek

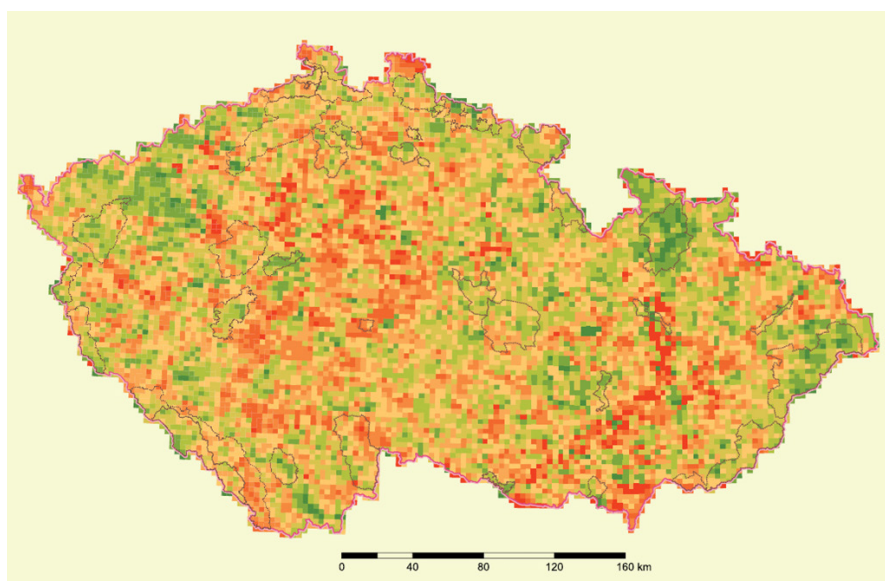
a statického pojetí *Natury 2000*. V čase může docházet k posunům a proměně typů stanovišť, například i v souvislosti s klimatickou změnou. Při znovuvytváření typů stanovišť může být vhodnější a jistější cílit na vyšší hierarchickou úroveň skupiny než na individuální typ. Na druhou stranu by nemělo dojít k rozmělnění zodpovědnosti za obnovu jednotlivých vzácnějších typů stanovišť např. zaměřením jen na některé typy stanovišť dané skupiny, ty běžnější a snáze dostupné na úkor vzácnějších a hůře obnovitelných.

„Cíl obnovy příznivého stavu na nejméně 30 % území každé skupiny přírodních stanovišť z přílohy I nařízení v roce 2030 tam, kde tato přírodní stanoviště v takovém stavu nejsou“

Pro výpočet rozlohy „území“ tedy sečteme celkovou plochu výskytu typů přírodních stanovišť patřících do skupiny v kategorii „nedobrá stav“ a „neznámý stav“ (k neznámému stavu viz dále v části 4.4 článku). Najdeme to v hodnotící zprávě na výše uvedených odkazech. Je zde rozdíl oproti další části 4.2 článku 4, který se odkazuje na „příznivý referenční areál“ – často však tato rozloha může být stejná.

Příklady – kontinentální biogeografická oblast:

Území skupiny Mezofilních travinných porostů = rozloha typu 6510 „nedobrá a neznámý stav“ (173 + 441 km²) + rozloha typu 6520 „nedobrá a neznámý stav“ (8 + 20 km²) = 642 km²

Obr. 1 Kvalita výskytu typů přírodních stanovišť

Z toho tedy máme obnovit příznivý stav na 30 % do roku 2030 – tedy cca 193 km².

Skupina Rašeliníková kyselá rašeliniště: území celkem 11,75 km², obnovit (30 %) 3,52 km².

Skupina Horské jehličnaté lesy mírného pásu: území celkem 89,52 km², obnovit (30 %) 26,86 km².

Zde dvě poznámky: 1. uváděné rozlohy v neznámém stavu se zdají překvapivě vysoké; 2. rozlohy u typu přírodního stanoviště 6520 jsou vysoce nadhodnocené, zejm. na Šumavě (zde se čeká na radikální revizi rozlohy v národním seznamu).

Nicméně, pro základní představu nám to orientačně stačí.

V odstavci 4.2 se stanoví povinnost znovuvytvoření přírodních stanovišť ve smyslu přílohy I nařízení s vazbou na přílohu I směrnice o stanovištích v místech, kde se tato přírodní stanoviště aktuálně nevyskytují, a to nejméně na 30 % dodatečné celkové rozlohy potřebné k dosažení tzv. „příznivého referenčního areálu“ (u každé skupiny typů přírodních stanovišť z přílohy I návrhu), tedy minimální rozlohy nezbytné k zajištění dlouhodobé životaschopnosti daného typu přírodního stanoviště a na něj vázaných druhů v přirozeném areálu rozšíření, do roku 2030, na nejméně 60 % této plochy v roce 2040 a na 100 % této plochy v roce 2050.

„Příznivý referenční areál“

Při dalším pohledu do hodnotící zprávy

najdeme kolonku na „příznivý referenční areál“. Je zde ve většině případů uveden znak pro přibližnou podobnost (≈), někdy znaménko, že je vyšší (>) než aktuální rozloha (území).

Rozumím tomu tak, že znovuvytváření se odehrává v rozdílu mezi „územím“ a „příznivým referenčním areálem“. Tedy pokud je „příznivý referenční areál“ stejný jako „území“, tak nemáme prostor pro znovuvytváření dalších ploch. Je tomu tak u většiny typů přírodních stanovišť – s výjimkou slanisek (1340), jezer (3160), alpských řek s židovínkem (3230), bahnitých náplavů (3270), nivní louky sv. Cnidion (6440). U těchto stanovišť tedy máme znovuvytvářet 30/60/100 % v rámci rozdílu mezi příznivým referenčním areálem a územím. Bude žádoucí kvantifikovat (upřesnit) tuto plochu, je naposledy v hodnotící zprávě 2007.

DALŠÍ ODSTAVCE ČL. 4

V odstavci 4.3 je uložena povinnost zavést a provádět opatření k obnově suchozemských, pobřežních a sladkovodních biotopů druhů z příloh II, IV a V směrnice o stanovištích a volně žijících ptáků ve smyslu směrnice o ptácích v takovém rozsahu, který je nezbytný ke zlepšení kvality a kvantity těchto stanovišť, včetně jejich znovuvytvoření, a ke zvýšení jejich propojenosti (konektivity), dokud nebude dosaženo dostatečné kvality a kvantity těchto stanovišť.

Tento odstavec zavádí povinnost zlepšení biotopů druhů, cílem je dostatečná kvalita a kvanta těchto biotopů včetně zajištění konektivity. Cíl na rozdíl od odstavců 4.1 a 4.2 není kvantifikován, zůstává v podstatě subjektivní. Hodnotící zpráva pro druhy neodkazuje na celkovou rozlohu biotopu, ale na početnost populace a „příznivou referenční populaci“. Jak stanovit plošné cíle pro druhy zůstane pro teď nezodpovězeno. Již nyní ale víme, že 140 druhů není v příznivém stavu.

Dále ustanovení článku 4.4 zavazuje k tomu, aby výběr ploch k realizaci opatření k obnově ekosystémů byl založen na nejlepších dostupných poznatcích a nejnovějších vědeckých důkazech o stavu typů stanovišť uvedených v příloze I, měřeno podle struktury a funkcí, které jsou nezbytné pro jejich dlouhodobé zachování, včetně jejich typických druhů (s odkazem na čl. 1 (e) směrnice „o stanovištích“) a o kvalitě a kvantitě stanovišť druhů uvedených v odstavci 3 článku. Oblasti, v nichž jsou typy stanovišť uvedené v příloze I v neznámém stavu, se považují za oblasti, které nejsou v dobrém stavu.

Kvalita našich dostupných dat o výskytu typů přírodních stanovišť a druhů je hodnocena velmi vysoko, tedy bychom neměli mít problém s naplněním tohoto odstavce.

Je zde definováno zahrnutí neznámého stavu ke stavu nedobrému.

Opatření k obnově ekosystémů ve smyslu ustanovení 4.1 a č. 4.2 musí dle čl. 4.5 zohlednit potřebu lepšího propojení mezi typy stanovišť uvedenými v příloze I a ekologické požadavky druhů uvedených v odstavci 4.3, které se na těchto typech stanovišť vyskytují.

Podle článku 4.6 na plochách, na kterých budou prováděna opatření k obnově ekosystémů v souladu s odst. 4.1, 4.2 a 4.3, musí členské státy zajistit soustavné zlepšování stavu typů stanovišť uvedených v příloze I, dokud nebude dosaženo dobrého stavu, a soustavné zlepšování kvality stanovišť druhů uvedených v odstavci 3, dokud u těchto stanovišť nebude dosaženo dostatečné kvality.

Dále je článkem 4.6 a 4.7 stanovena povinnost nezhoršovat stav ekosystémů tam, kde bylo dosaženo jejich dobrého stavu a tam, kde bylo dosaženo dostatečné kvality stanovišť (biotopu) druhů. Stejně tak návrh obecně zavazuje členské státy k zamezení zhoršování stavu přírodních

Výskyt typů přírodních stanovišť				Mimo výskyt typů přírodních stanovišť	
Dobrý stav	Nedobrý stav	Neznámý stav	Hraniční výskyt ve špatné kvalitě (W)	.. do výše rozlohy příznivého referenčního areálu	Ostatní
Udržet	Zlepšit	Zlepšit	Znovu vytvořit	Znovu vytvořit	
cca 17 % území ČR (14 % území ČR je pokryto EVL)				cca 83 % území ČR	

Tab. 2 Plošné zacílení čl. 4 nařízení podle výskytu typů přírodních stanovišť a jejich stavu (zeleně vyznačen předmět čl. 4 nařízení)

stanovišť z přílohy I návrhu.

Článek 4.8 stanoví režim výjimek z výše citovaných ustanovení vně lokalit soustavy Natura 2000, kde bude odchýlení se od režimu stanoveném čl. 4.6 a 4.7 možné pouze v případě jedné z následujících příčin – (a) force majeure, (b) nevyhnutelná změna přírodního stanoviště / stanoviště (biotopu) druhu přímo zapříčiněná dopady změny klimatu nebo (3) v důsledku projektu převažujícího veřejného zájmu, u něhož nejsou k dispozici žádná méně škodlivá alternativní řešení, což bude case-by-case posouzeno.

Obdobně článek 4.9 stanoví režim výjimek z požadavků článků 4.6 a 4.7 uvnitř lokalit soustavy Natura 2000, kdy důvody (a) a (b) jsou totožné jako v případě čl. 4.8, ale důvod pro výjimku pod písm. c) logicky odkazuje na režim podle čl. 6.4 směrnice o stanovištích, tedy bude se jednat o plán nebo projekt povolený v souladu s tímto ustanovením.

Konečně čl. 4.10 nařizuje členským státům, aby zajistily (a) zvětšování rozlohy stanovišť v dobrém stavu u typů stanovišť uvedených v příloze I, dokud nebude alespoň 90 % v dobrém stavu a dokud nebude dosaženo příznivého referenčního areálu pro každý typ stanoviště v každé biogeografické oblasti na území daného státu. Dále nařizuje zajistit (b) rostoucí trend směrem k dostatečné kvalitě a kvantitě suchozemských, pobřežních a sladkovodních stanovišť druhů z přílohy II, IV a V směrnice „o stanovištích“ a druhů v zájmu směrnice „o ptácích“.

Existuje zde také synergie s cíli Strategie EU pro ochranu biologické rozmanitosti – 30 % chráněných území, 10 % přísně chráněných území do roku 2030.

CO UŽ VÍME DÍKY NATUŘE 2000 A EKOLOGICKÉ OBNOVĚ?

Natura 2000

Směrnice o stanovištích přinesla řadu odborně průlomových konceptů. Už samo

vymezení ochrany pro typy přírodních stanovišť bylo nové. Chránit kromě druhů i stanoviště byl jeden důležitý koncept. Zacílení na konkrétní předměty ochrany pro vymezované lokality další. V návaznosti na to je i klíčovým závazkem Strategie EU do r. 2030 zajistit účinnou správu všech chráněných území, definování jasných cílů ochrany a sledování jejich naplňování.

Vybrat druhy a typy stanovišť na evropské úrovni byl další důležitý krok (viz Příloha I směrnice o stanovištích, interpretační manuál). Na ně jsme zacílili mapování (u typů stanovišť s rozšířením na český koncept podle Katalogu biotopů, Chytrý et al. 2001, 2010), pro ně pak navrhli a vylhásili lokality k ochraně.

Z definice stanovišť sekundárního bezlesí nebo druhů vázaných na ně nebo na rané sukcesní stádia bylo zřejmé, že se nejedná o fenomény, které se budou chránit samy. V plánech péče byl navrhován nejvhodnější management pro každou lokalitu a předmět ochrany.

Celý tento proces založený na odborně kvalitním základě nám za 20 let přinesl rozsáhlé poznání naší přírody (např. data prezentovaná výše, která jsou nyní východiskem pro obnovu přírody), ale i mnoho moderních impulsů pro českou ochranu přírody.

Samozřejmě jsme také v průběhu implementace narazili na problémy. Jedním je již zmíněný spíše statický přístup – vymezení rozloh, zajištění jejich ochrany je sice dobrý manažerský krok, důležitý pro měření úspěšnosti péče, ale někdy se příroda zkrátka v čase ne úplně předvídatelně mění a vymyká škatulkám. Na škatulky také často zaznívala kritika při zkoumání nepřírodních biotopů, kde máme v současné krajině velmi významný prostor pro přírodu s řadou zajímavých druhů, vzpírající se klasifikaci jako typ přírodního stanoviště, někdy i s absencí těch správných druhů. Tedy se klíčová místa pro ochranu biodiverzity úplně mýjí s Naturou 2000. Třetím problémem je, že se jen pomalu a postupně

dařilo zavádět management i v samotných EVL, a tak řada předmětů ochrany dosud trpí zarůstáním. Podaří se nám tyto problémy při naplňování nařízení o obnově přírody vyřešit?

Ekologická obnova

Ekologická obnova jako obor se v Česku etablovala během devadesátých let, vlastně trochu souběžně s Naturou 2000. Jde primárně o obnovu struktury a funkce krajiny. Zahrnuje široký rozsah různých činností, od klasického ochrannářského managementu, přes disturbanční a obnovní management, ale také podporu přírodních procesů a spontánní sukcese. Dá se říci, že každá obnova má co do činění s ekologickou sukcesí. Obnovní opatření se pokoušejí nahradit, napodobit, urychlit, zpomalit, změnit, vrátit nebo alespoň ovlivnit spontánní sukcesí (Prach et al. 2007). Publikace k ekologické obnově (Jongepierová et al. 2012, 2019) třídila různé projekty ekologické obnovy podle formačních typů. V řadě případů je překryv s cíli článku 4 naprosto zřejmý a jednoznačný – jedná se přímo o zlepšování stavu nebo znovuvytváření typů přírodních stanovišť a druhů.

To, co se nejvíce vymyká jednoduchému začlenění, je jednak ponechání sukcesí, kdy je vývoj ne úplně jasně předpověditelný. Zde můžeme právě využít skupiny přírodních biotopů a např. při ponechání výsypky nebo území po požáru samovolnému vývoji očekávat výsledek v podobě skupiny 91 Evropských lesů mírného pásu, kam spadá široké spektrum lesa od doubrav a dubohabřin k bučinám.

Za druhé tu máme velmi cenná rané sukcesní stádia a rozmanitá stanoviště s extrémními abiotickými podmínkami a nízkou produktivitou, která jsou běžná na člověkem pozmeněných lokalitách. Často slouží jako náhradní stanoviště mnoha druhům, které z naší krajiny rychle mizí, právě v důsledku její plošné eutrofizace. Mohou mít i větší význam než rezervace, obzvláště pokud je zde zachován disturbanční management (vojenský, rekreační). Tato místa bychom měli umět začlenit do obnovy podle článku 4, jednak pro druhy živočichů ze směrnice o stanovištích, dále pro druhy našeho Červeného seznamu, což by mělo být akceptováno. Nápodobně by bylo možné do Červeného seznamu biotopů (Chytrý et al.

2020) definovat některé cenné ruderalní biotopy. A pak je tu ještě jeden aspekt – oligotrofní stanoviště jsou v dnešní krajině natolik málo zastoupená, že pokud se někde nacházejí (na člověkem pozmeněných plochách), mohou představovat velmi cenný potenciál pro znovuvytváření typů přírodních stanovišť (i když výše jsme řekli, že se to týká velmi omezeného výčtu stanovišť).

CO MŮŽEME V KRAJINĚ DĚLAT PRO OBNOVU PŘÍRODY?

Budeme-li se na krajinu i na nařízení o obnově přírody dívat jako na celek, můžeme zkoušet napřed územně rozčlenit cíle v článku 4, které nyní v přípravě národního plánu obnovy přírody máme:

Obnova v naturových lokalitách a dalších zvláště chráněných územích – cílem je zde dohnat určité dluhy v zajištění plošně dostatečného managementu a zlepšovat stav typů přírodních stanovišť i druhů (nejen) jako předmětů ochrany, případně i znovuvytvářet;

Obnova ve volné krajině – zlepšování stavu zbylých výskytů typů přírodních stanovišť a druhů, jejich znovuvytváření – metodická obnova obecné ochrany přírody, tj. využití institutu ÚSES a VKP s předměty ochrany typy přírodních stanovišť a druhů, obno-

va na obecních pozemcích, pozemkové úpravy, ptačí parky, obnova nepřirodních biotopů, adaptační opatření spojená s retencí vody (vazba na čl. 7 nařízení), hledání win-win řešení;

Obnova v zemědělské krajině – zlepšování stavu zbylých výskytů typů přírodních stanovišť a druhů – krajinné prvky podporované v rámci strategické plánu Společné zemědělské politiky, (vazba na čl. 9 nařízení).

Smyslem článku 4 i celého nařízení je obnova přírody. Měli bychom tedy v duchu moderní ochrany přírody hledat smysluplná řešení pro konkrétní území v kombinaci přístupů různých typů managementů s cílem tvorby heterogenní krajiny. Hlavní je opravdu ovlivnit významnou část krajiny – nezapomeňte na příklad zlepšení stavu 200 km² luk. Měli bychom zvažovat, jaký management je realizovatelný, mít vhodně nastavené kvantitativní i kvalitativní cíle a monitoring, na základě kterého dokážeme vyhodnotit úspěšnost provedených opatření (Hurford, Březina 2017).

JAKÉ KROKY Povedou K NAPLŇOVÁNÍ ČLÁNKU 4?

Tento článek se pokouší popsat směry přemýšlení, které před námi stojí při přípravě Národního plánu obnovy přírody,

a podpořit odbornou diskusi. Na závěr si tedy shrňme, jaké úkoly a okruhy témat nás přitom čekají:

- Vyjasnění si požadavků nařízení, plošných rozloh (výskytu typů přírodních stanovišť, biotopu druhů, příznivého referenčního areálu).
- Terminologické a pojmové vyjasnění a provázání aktivit v krajině vedoucích k přírodě blízké obnově.
- Návrh potřebných legislativních změn;
- Obnova obecné ochrany přírody – úprava metodiky.
- Katalog opatření, návrh monitoringu a analýza efektivity opatření.
- Provázání obnovy přírody do nástroje krajinných prvků jako součást SZP.
- Ukotvení obnovy přírody jako nástroje územního a krajinného plánování.
- Nastavení dotační a dalších finančních mechanismů.
- Meziřesortní spolupráce, provázání s ostatními články nařízení.
- Komunikační strategie.

LITERATURA

Anonymus (2022): Proposal for a Regulation on nature restoration. https://environment.ec.europa.eu/publications/nature-restoration-law_en
Härtel H., Lončáková J. & Hošek M. [eds] (2009): Mapování biotopů v České republice. Východiska, výsledky, perspektivy. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 196 p.

Hurford, C. & Březina, S. (2017): Management monitoring of habitats and its implementation in montane meadows in the Krkonoše Mts. Opera Corcontica 54, Suppl. 1. [in Czech].

Chytrý M., Hájek M., Kočí M., Pešout P., Roleček J., Sádlo J., Šumberová K., Sychra J., Boublík K., Douda J., Grulich V., Härtel H., Hédí R., Lustyk P., Navrátilová J., Novák P., Peterka T., Vydrová A. & Chobot K. (2020): Červený seznam biotopů České republiky. – Příroda, Praha, 41: 1–172.

Chytrý M., Kučera T. & Kočí M. [eds] (2001): Katalog biotopů České republiky. Ed. 2. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 304 p.

Chytrý M., Kučera T., Kočí M., Grulich V. & Lustyk P. [eds] (2010): Katalog biotopů České republiky. Ed. 2. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 445 p.

Jongepierová I., Pešout P., Jongepier J. W. & Prach K. (eds.) (2012): Ekologická obnova v České republice. – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Praha

Jongepierová I., Pešout P. & Prach K. (eds.) (2019): Ekologická obnova v České republice II. AOPK Praha and Faculty of Science USB, České Budějovice, pp. 201.

Lustyk P., Oušková V. (2011): Vrstva mapování biotopů a její aktualizace – první možnosti srovnání dat. – Ochrana přírody, Praha, 4/2011: 20–22.

Lustyk P. [ed.] (2019b): Příručka hodnocení biotopů. – Ms., 480 p. [Depon. in: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha], <http://portal.nature.cz/>.

NAŘÍZENÍ EU O OBNOVĚ PŘÍRODY – ČL. 6 TÝKAJÍCÍ SE URBÁNNÍHO PROSTŘEDÍ

ALENA ŠVANDELÍKOVÁ, MILAN SVOBODA

Ing. arch. ALENA ŠVANDELÍKOVÁ
Vystudovala Fakultu architektury na Českém vysokém učení technickém v Praze, ve své praxi se věnuje urbanismu a územnímu plánování. Je autorkou či spoluautorkou řady územních plánů měst a obcí, mezi největší patří Územní plán Pardubic. Kromě územních plánů pracovala na územních studiích různého zaměření, mimo jiné Územní studii sídelní zeleně v Přešticích. Aktuálně řeší problematiku implementace zelené infrastruktury v novém územním plánu pro město Rožnov pod Radhoštěm.

RNDr. MILAN SVOBODA

Vystudoval ekologii a ochranu životního prostředí na Přírodovědecké fakultě UK v Praze. Po studiu se věnoval plánování krajiny, krajinářské architektuře, územnímu plánování a strategickému plánování. V letech 1992–2007 působil v Útvaru koncepce a rozvoje města Plzně. Je autorem a spoluautorem urbanistických a územně plánovacích dokumentů, plánů ÚSES, územních studií krajiny a projektů krajinářské architektury. Je aktivním členem České komory architektů.

Návrh nového Nařízení EU je považován mnohými za zlomový. Velká očekávání jsou spojena zejména s tím, že jde o návrh koncipovaný jako závazný právní předpis, u kterého na členských zemích není požadována implementace do právního systému, ale zajištění realizace opatření, kterými předpis bude dodržen.

Vzhledem k pojetí má navržený evropský právní předpis šanci být silnější a účinnější, než např. dokument Zelená infrastruktura – zlepšování přírodního kapitálu Evropy, kterým Evropská komise v roce 2013 vyzvala členy EU k vytváření strategií zelené infrastruktury. Z důvodu různé rychlosti a odborné úrovně implementace v různých státech se koncept zelené infrastruktury zatím nepromítl do nepříznivých trendů ve vývoji přírodní rozmanitosti Evropy. Je jisté předčasné hodnotit dopad nastavených a implementovaných opatření napříč Evropou, ale vznik nového nařízení sám o sobě svědčí o tom, že v EK není spokojenost s dosavadním vývojem a s účinností dosud vytvořených nástrojů. Ostatně v důvodové zprávě nového Nařízení EU je k dosavadním výsledkům z hlediska zachování biologické rozmanitosti uvedeno, že současný přístup nefunguje, trend úbytku biologické rozmanitosti nebyl zastaven a ani dobrovolný závazek obnovy alespoň 15 % poškozených ekosystémů do roku 2020 se nepodařilo splnit. S ohledem na naléhavost problematiky je proto stanovena strategie přímo směřující k závazným a kvantifikovatelným cílům.

Návrh nařízení obsahuje i ustanovení o povinnostech členských zemí EU. Ty mají roku 2026 sestavit svůj vlastní národní plán, realizovat opatření ke stabilizaci stavu a monitorovat vývoj stavu biodiverzity. Článek 6 Nařízení se týká městských ekosystémů a definuje kvantitativní požadavky na udržení a zvýšení podílu sídelní zeleně

a korunového zápoje sídelní zeleně a zároveň požadavky na zvýšení podílu ploch charakteru zelených střech či zelených fasád. Tento článek se poněkud vymyká z ostatních částí nařízení, neboť se více než na biodiverzitu a ekosystémy soustředí na aspekty spojené s adaptací na změnu klimatu. Má tedy velmi blízko výše zmíněnému konceptu Zelené infrastruktury.

Citace:

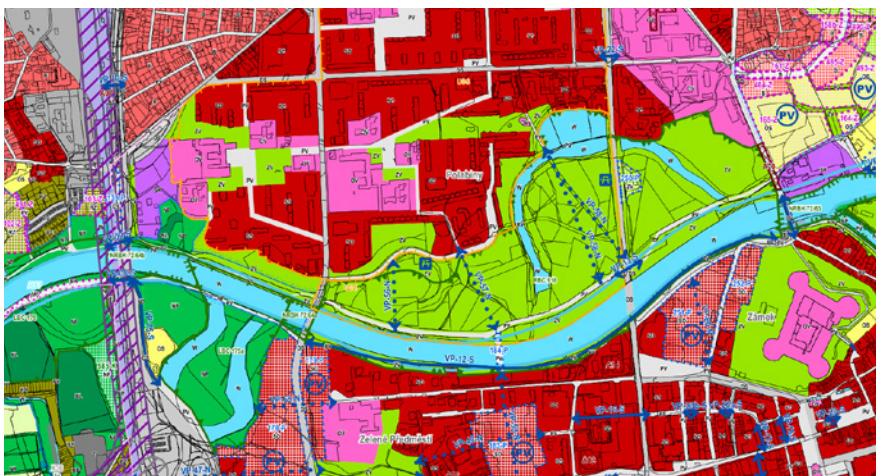
Článek 6

Obnova městských ekosystémů

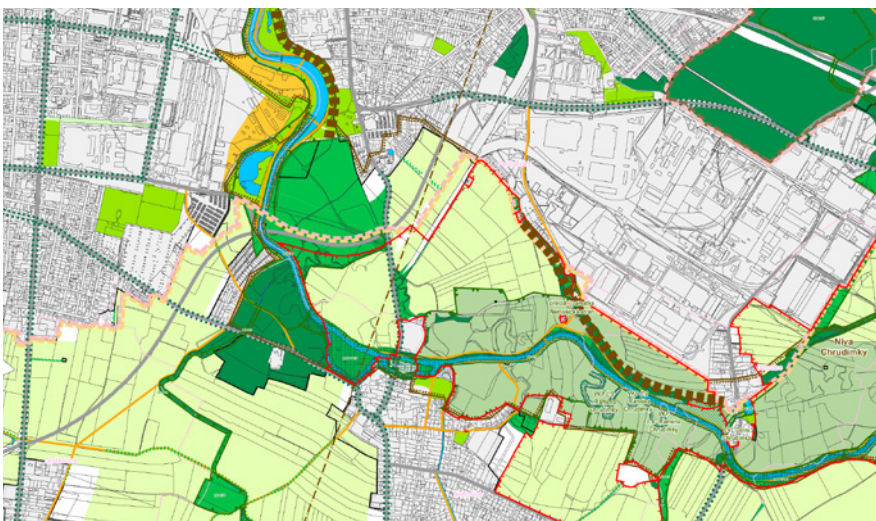
1. Členské státy zajistí, aby v porovnání s rokem 2021 nedošlo do roku 2030 k žádné čisté ztrátě sídelní zeleně ani korunového zápoje sídelní zeleně ve všech městech, v menších městech a na předměstích.
2. Členské státy zajistí, aby na vnitrostátní úrovni došlo ke zvýšení celkové rozlohy sídelní zeleně ve městech, v menších městech a na předměstích nejméně o 3 % jejich celkové rozlohy v roce 2021 do roku 2040 a nejméně o 5 % této rozlohy do roku 2050. Kromě toho členské státy zajistí:
 - a) korunový zápoj sídelní zeleně ve všech městech, v menších městech a na předměstích do roku 2050 ve výši alespoň 10 % a
 - b) čistý přírůstek sídelní zeleně, která je začleněna do stávajících a nových budov a rozvoje infrastruktury, mimo jiné prostřednictvím renovací a obnovy, ve všech městech, v menších městech a na předměstích.

KTERÝCH ÚZEMÍ SE ČL. 6 TÝKÁ?

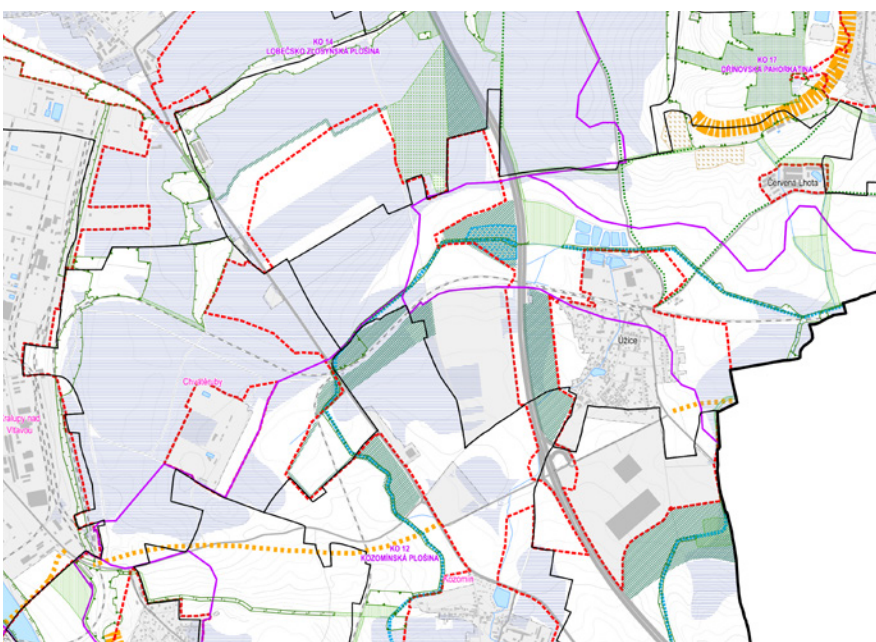
Článek 6 se netýká všech sídel, jak je někdy mylně prezentováno, ale týká se měst a malých měst a předměstí. V souladu s kategorizací místních administrativních jednotek (LAU) uvedené v čl. 4 b nařízení (ES) č. 1059/2003 o zavedení společné

Výřez hlavního výkresu projednávaného územního plánu Pardubic

Výřez výkresu koncepce uspořádání krajiny projednávaného územního plánu Pardubic

Výřez hlavního výkresu územní studie krajiny správního obvodu ORP Kralupy nad Vltavou, kde jsou vyznačeny požadované plochy zeleně v intenzivně zastavěném území logistických center.

klasifikace územních statistických jednotek (NUTS) v aktuálním znění jsou:

- **městem** LAU, kde alespoň 50 % obyvatelstva žije v jednom nebo více městských centrech,
- **menším městem** a předměstím LAU, kde v městském centru žije méně než 50 % obyvatelstva, ale alespoň 50 % obyvatel žije v městském klastru.

Z celkového počtu 6 258 obcí v České republice se čl. 6 týká 18 měst (jedná se o Prahu, Brno, Ostravu, Plzeň, Ústí nad Labem, Olomouc, Liberec, České Budějovice, Hradec Králové, Pardubice, Zlín, Kladno, Karlovy Vary, Jihlavu, Havířov, Most, Karvinou a souměstí Chomutov-Jirkov) a 543 obcí zařazených mezi menší města a předměstí (jde často i o menší obce v aglomeraci s menšími městy). Jedná se o necelých 9 % obcí z celkového počtu v obcích a 15,5 % území naší země.

Pro zjednodušení je v dalším textu pro uvedené dotčené jednotky používán jen pojem „města“.

PŘEDPOKLADY IMPLEMENTACE ČLÁNKU 6 V PODMÍNKÁCH ČESKÉ REPUBLIKY

Nařízení jako celek se dotýká oblastí územního plánování a výstavby a vytvoření podmínek pro fyzickou realizaci opatření. Čl. 6 má k územnímu plánování ještě blíže a je tedy zřejmé, že největší vliv na úspěšnost implementace budou mít nástroje v oblasti územního plánování. Z již existujících je třeba zmínit:

1. Územní plány (ÚP), jejichž náplní je především definice podmínek využití ploch a uspořádání území s cílem zlepšit vystavěné území sídel. To má zjevnou souvislost s vymezováním ploch sídelní zeleně a vazbu zeleně nebo lépe zelené infrastruktury uvnitř sídel a ve volné krajině. Nedílnou součástí ÚP jsou závazné kapitoly věnované systému sídelní zeleně a koncepci uspořádání krajiny. V koncepci krajiny má specifické postavení vymezení systému ekologické stability, které se promítá i do tzv. hlavního výkresu, jehož obsahem je využití ploch. Bohužel samostatný výkres koncepce krajiny je pouze dobrovolný a ve většině územních plánů chybí.

2. Územní studie krajiny (ÚSK) byly pořizovány z prostředků EU do roku 2020 pro území správních obvodů obcí s rozšířenou působností. V současném programovém období je naplánována další podpora těch-

Výřez komplexního návrhu územní studie sídelní zeleně města Přeštice

to dokumentů, zatím bez konkrétních obrysů. ÚSK mají širší dosah, než jen prostředí měst, a jsou tak potenciálně nástrojem pro implementaci Nařízení ve větším rozsahu v plánovací rovině. Jde o dobrovolný dokument nahrazující krajinné plány používané v některých evropských zemích. ÚSK jsou podkladem pro zadání územních plánů a jejich změn.

3. Územní studie sídelní zeleně (ÚSSZ)

nahrazují dříve používané generely zeleně. Jde o dokumenty řešící sídelní zeleně na území měst s dopadem do ÚP a též dokumenty sloužící pro správu sídelní zeleně. Rovněž ÚSSZ byly podporovány z fondů EU. Nově nastavená podpora už by měla být modifikována tak, aby se tyto dokumenty mohly stát hlavním plánovacím dokumentem pro implementaci článku 6, neboť k tomu mají pojetím i územním rozsahem nejlepší předpoklady.

Uvedené územně plánovací nástroje by měly být propojeny se strategickými dokumenty měst v oblastech adaptace na důsledky klimatické změny a udržitelného rozvoje. Bohužel pro náš systém plánování není propojení strategického a územního plánování samozřejmostí.

Potřeba vytvoření zcela nového nástroje je k další diskusi. Na jedné straně stojí otázka ochoty a schopnosti naší veřejné správy přizpůsobit stávající dokumentace potřebám implementace Nařízení. Je pravděpodobné, že snazší by bylo vytvořit nástroj přizpůsobený požadavkům nařízení, nicméně zde je třeba zvážit, zda je vhodné komplikovat pro mnohé již nepřehlednou situaci v územním plánování.

Kardinální otázkou je, zda bude vůle ke skutečnému provádění opatření na obnovu

přírody za situace kdy „Evropská unie“ a „životní prostředí“ jsou pro mnohé sprostými slovy. Změna společenského náhledu na problematiku ochrany přírody a biodiverzity vyžaduje neméně aktivní přístup jako samotná obnova přírody. Z tohoto důvodu je zcela zásadní uplatnění participativního přístupu k vytváření plánovacích dokumentů.

NEJASNOSTI A RIZIKA

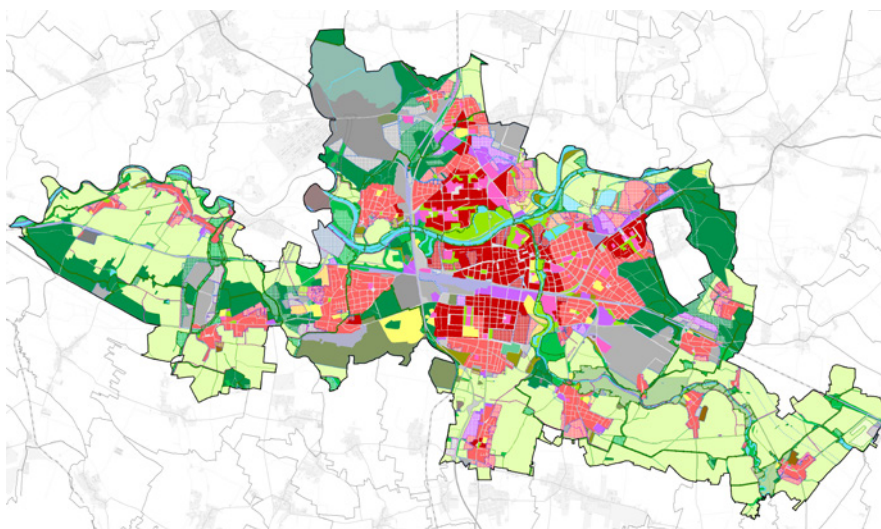
Při prvním čtení čl. 6 nejspíš mnozí dospějí k závěru, že se týká (výhradně) problematiky zastavěných území měst. Tomu v podstatě napovídá důvodová zpráva k Nařízení, kde je uvedeno: *Článek 6 stanoví cíle, které zajistí nulovou čistou ztrátu a více sídelní zeleně ve městech, v menších městech a na předměstích. K dosažení těchto cílů přispívá zajištění jednak minimální úrovně stromového porostu*

a jednak zeleně, jež bude integrována do nové výstavby i stávajících budov a infrastruktury. Zeleně a stromové porosty tvoří základní prvky městské zelené infrastruktury a přináší lidem žijícím ve městech, v menších městech a na předměstích ekologické, sociální a ekonomické výhody.

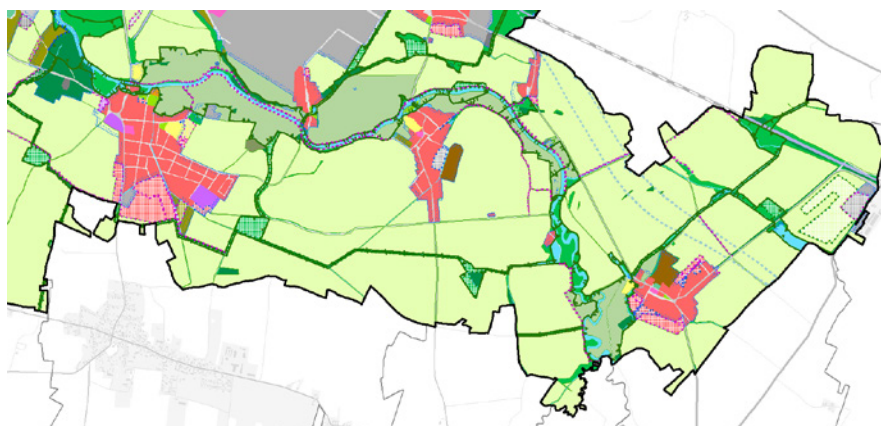
Z definic územních jednotek ale vyplývá, že čl. 6 se týká celých správních území měst, tedy jejich silně urbanizovaných prostor i příměstské krajiny.

Dalším důležitým pojmem použitým v Nařízení je pojem „urban green system“, tedy systém sídelní zeleně. Sídelní zeleně se pro účely Nařízení rozumí „všechny plochy zeleně v zastavěném území (pozn. parky, parková náměstí ale i zanedbané plochy městské divočiny), listnaté lesy, jehličnaté lesy, smíšené lesy, přírodní travní porosty, rašeliniště a vřesoviště, přechodové lesy a křoviny a řídké porostlé plochy, které se nacházejí ve městech a v menších městech a na předměstích, vypočteno na základě údajů poskytnutých službou monitorování území programu Copernicus, jak je stanoveno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/696 110“.

Čl. 6 lze tedy aplikovat v rámci celého správního území. Správní hranice měst a obcí nijak nereflktuje rozsah urbanizovaného území ani volné krajiny – jejich vzájemný podíl je tedy v každém území značně rozdílný. Některá území měst zahrnují rozsáhlé lesy, jiná prakticky žádné souvislejší lesní plochy nemají.

Správní území města Pardubic se zobrazením projednávaného návrhu územního plánu - jak je patrné, západní a jihovýchodní část správního území města představuje převážně venkovský charakter krajiny s převahou zemědělsky obhospodařované půdy a luk (světle zelené plochy), přírodně cenných území (šedozelené plochy) a lesů (tmavě zelené plochy).

Výřez jihovýchodní části správního území města Pardubic, jehož charakter odpovídá spíše venkovskému typu krajiny s nízkou hustotou osídlení.

Při zohlednění českých specifik je třeba předejít riziku nastavení zjednodušené formy v podobě, že naplnění požadavků na rozšíření ploch městské zeleně či ploch s korunovým zápojem bude vykazováno např. zalesněním městských pozemků v periferiích správních území měst či dokonce zalesněním kalamitních holin v příměstských lesích.

Je nepochybné, že je nutné řešit i příměstskou krajinu, pro kterou nařízení obsahuje řadu požadavků v čl. 4 a 7-10. Neměl by být devalvován očekávaný nebo spíše očekávatelný smysl čl. 6, tedy zajistit v zastavěných resp. silně urbanizovaných územích měst a na ně bezprostředně navazujících plochách příměstské krajiny vyšší biologickou diverzitu a zajistit společně s tím plnění dalších ekosystémových služeb jako je zlepšování vodního režimu, zajištění příjemného mikroklimatu apod.

Na úrovni národního plánu a dalších implementačních nástrojů musí být hlavní smysl odpovídající názvu článku 6 (Obnova městských ekosystémů) zohledněn při stanovení podrobnějších pravidel pro dosažení cílů v České republice.

Velice citlivou otázkou implementace je zohlednění stávajícího stavu jednotlivých měst. Z hlediska obecných cílů Nařízení v čl. 6 absentuje úvaha o optimálním/cílovém podílu zeleně, jehož by mělo být dosaženo. Je tedy na národním plánu implementace v úrovni ČR zohlednit fakt, že existují města s již vysokým stávajícím podílem zeleně (např. Karlovy Vary přes 40 %), kde naplňování základních principů a cílů nařízení by mělo být soustředěno maximálně na kvalitativní rozvoj sídelní zeleně. Je nezbytné vyloučit riziko přijetí unifikovaných „plošných“ ukazatelů rozší-

ření ploch sídelní zeleně pro všechna území měst, aniž by byl reflektován současný rozsah zeleně v těchto městech a poměr zeleně a urbanizovaného území. V důsledku tohoto zjednodušení mohou teoreticky nastat situace, kdy aplikace nařízení bude ve městě s vysokým podílem zeleně směřovat k nutnosti dalšího, v absolutních číslech vyššího nárůstu ploch zeleně oproti městu s nízkým podílem sídelní zeleně, jehož zelené plochy se budou v čase rozšiřovat v absolutních číslech méně. Odhlédneme-li od obecné nutnosti zvyšovat biodiverzitu a naplňovat cíle definované v Nařízení, výsledkem rigidní aplikace článku 6 bez podrobnější diferenciací v rámci národního plánu je rozsáhlejší rozšiřování zeleně na území měst se stávajícím vyšším podílem zeleně. Cíle nařízení se vztahují na členský stát, tedy umožňují specifikovat území s vyšší potřebností plošného rozvoje zeleně dle vzájemného porovnání situace v jednotlivých městech. Územně diferencovaný přístup není ale u nás příliš používán.

Příklad existující sídelní zeleně ve městě, jejíž kvalitativní stav nijak významně nenaplnjuje očekávané cíle. Foto Alena Švandelíková.

Čl. 6 postrádá důraz na kvalitativní složku sídelní zeleně. Je pravděpodobné, že při různorodosti urbánního prostředí v rámci EU a mnohosti zájmů v území jsou jednoduché kvantitativní cíle uvedené v čl. 6 uměním možného. Z pohledu implementace mohou být až kontraproduktivní.

Funkčnost sídelní zeleně v pohledu plnění ekosystémových služeb a podpory biodiverzity je zásadně ovlivněna kvalitou zelených ploch. Rozsáhlé a často sečené trávnické či ozelenění panelových sídlišť přetrvávající bez zásadních změn z doby před rokem 1990 opticky zvětšují podíl ploch sídelní zeleně ve městě, ale na plnění ekosystémových služeb se prakticky nepodílejí. Lze říci, že důležitější než absolutní navyšování ploch zeleně a korunového zápoje je v podmínkách našich měst zkvalitňování existujících ploch sídelní zeleně s uplatněním principů zelené infrastruktury. Při dodržení vysoké architektonické kvality je nezbytné realizovat prvky jako dešťové záhony, záhony bylinek a medonosných či nektarodárných bylin, zlepšovat podmínky pro stromy vytvářením prokořeňovacích prostorů apod.

Samostatnou otázkou jsou plochy tzv. městské divočiny, tedy neudržovaných nebo jen málo udržovaných ploch, které jsou většinou plochami s vyšší rozmanitostí druhů a biotopů než často většinou inertní městské parky či parková náměstí. Tyto plochy jsou ale mnohdy trnem v oku městským správám a mohly by být vybrány pro naplnění cílů čl. 6 a osázeny stromy ve formě parkové výsadby. To by vedlo k protichůdnému efektu unifikace biotopů, popř. až snížení biologické rozmanitosti.

Městská divočina (odtěžený prostor v areálu bývalé cihelny na okraji města) spontánně rozvinutá do přírodě blízkého stavu s cennými biotopy, v minulosti evidovaná jako plocha brownfield. Foto Milan Svoboda

Podobná situace může teoreticky nastat i s ladem ležícími pozemky v nezastavěném území navazujícím na urbanizované plochy, které jsou mnohdy pokryty cennými lučními nebo mokřadními biotopy a jsou ojedinělými lokalitami ohrožených druhů rostlin a živočichů. Předpokladem úspěšné a efektivní implementace čl. 6 je podrobná analýza území a existujících biotopů.

Při úvahách o rozšiřování ploch městské zeleně v urbanizovaném území se nelze vyhnout polemice o potřebě efektivního využití zastavěného území, které je jedním z hlavních úkolů územního plánování a konkrétně předpokladem pro hospodárné využívání infrastruktury a omezení rozšiřování sídel do volné krajiny. Cenné plochy městské divočiny a zanedbané zarostlé „kouty“ městských struktur s rostoucím tlakem na kapacitní rozvoj měst postupně mizí.

Vyvážený a racionální přístup v ochraně městské zeleně včetně divočiny a spontánně zarostlých ploch, které na první pohled nemají žádnou konkrétní funkci, ale na podpoře biodiverzity se s nulovými náklady na péči podílejí více než opečovávaná sídelní zeleň, je další výzvou v plánování měst.

ZELEŇ NA BUDOVÁCH

Specificky na zastavěná území je orientován požadavek čl. 6 týkající se požadavku na čistý nárůst ploch sídlení zeleně spojené s budovami. V této oblasti lze doložit velice příznivý vývoj zelených střech v ČR v letech 2014-2019. Za tuto dobu se výměra zelených střech zdvojnásobila na 158 hektarů (informace sekce Zelené střechy při Svazu zakládání a údržby zeleně).

Tento trend spolu s informacemi ze soutěže Adapterra Awards či ze sledování vývoje uplatnění prvků zelené infrastruktury

v architektonických soutěžích v rámci České komory architektů je příslibem, že s dosažením tohoto specifického požadavku čl. 6 by neměl být problém. Využití zelených střech přispívá k ekologicky příznivému nakládání s dešťovými vodami a má i vliv na ochlazení budov v horkých obdobích, a tedy ke snížení energetické náročnosti spojené s klimatizací budov.

Pro ještě účinnější implementaci požadavků opatření by byla přínosná úprava legislativy, která by jednoznačně umožnila zelené střechy započítávat do bilance odváděných srážkových vod. V oblasti územního plánování je nezbytné podporovat zelené střechy a další formy zeleně na konstrukcích jejich započítáváním do koeficientu zeleně, což je běžný ukazatel prostorového upořádání území.

VEŘEJNÝ ZÁJEM

Stávající územně plánovací praxe klade systémem sídelní zeleně na úroveň méně významné koncepce, která z hlediska veřejného zájmu nemá odpovídající oporu v legislativě. Přestože veřejný zájem není jednoznačně definován, přístup nastiňují ustanovení dosavadního stavebního zákona (183/2006 Sb.) ohledně veřejné infrastruktury, jejíž součástí jsou pouze veřejná prostranství (včetně zeleně veřejné, tedy prakticky zeleně parků a parkově upravených ploch), pro něž lze uplatnit předkupní právo obce, a veřejně prospěšných opatření (v nichž lze z důvodu veřejného zájmu omezit vlastnické právo k pozemkům a stavbám), do jejichž výčtu náleží z přírodních složek pouze územní systém ekologické stability. Nový, dosud neúčinný stavební zákon (283/2021 Sb.) zavádí do územního plánování jako nové téma zelenou infrastrukturu v návaznosti na evropský dokument z roku 2013. Fakt, že ani po 10 letech

není zelená infrastruktura dostatečně implementována v české legislativě, je dalším důkazem nedostatečného pochopení palčivosti tématu úbytku biologické rozmanitosti, nutnosti obnovy ekosystémů a adaptace na změny klimatu. Otázku potřebného rozsahu městské zeleně, její kvality a rozvojových možností v územně plánovacích procesech prakticky nehájí ani žádný z orgánů státní správy, budoucnost městské zeleně tedy zatím závisí na osvětenosti samospráv obcí a měst a odhodlanosti v politické rovině prosazovat ekologická témata.

Téma zeleně se v důsledku přijetí nařízení může v rámci územního plánování dostat z okraje zájmu na úroveň veřejně prospěšného (nezbytného) opatření s odpovídající relevancí a dostatečně silnými důvody pro prosazení potřebného, v tomto případě alespoň územního, průřezu.

PARTICIPACE JAKO ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLAD NAPLNĚNÍ CÍLŮ

Jádrum úspěchu nařízení bude způsob implementace na úrovni státu a komunikace odpovědných úřadů vůči veřejnosti, samosprávám a pokud možno co nejširšímu okruhu následně zapojených organizací a subjektů. Jak je zdůrazněno i v samotném nařízení, nezbytné je vzdělávání a podpora informovanosti napříč společnostmi. Na úrovni prvotní myšlenky a stanovených cílů panuje všeobecná shoda o potřebnosti aktivní a rychlé implementace; na úplném konci procesu implementace však budou rozhodovat konkrétní politici, úředníci, vlastníci pozemků a obyvatelé či uživatelé dotčených území. Na ty všechny je třeba především pamatovat při přípravě národního plánu, neboť bez jejich zapojení nebude možné cíle naplnit.

Navzdory uvažovaným a předvídatelným složitostem v rámci implementace nařízení je nutné zdůraznit, že podpora biodiverzity v prostředí měst je nezpochybnitelná. Kromě vlastního posílení biodiverzity a souvisejících zásadních témat ochrany přírody a našeho životního prostředí, zajištění produkce potravin a zmírnění dopadu změny klimatu jsou nesporné i benefity pro rostoucí počet obyvatel měst, zejména zlepšení kvality prostředí, mikroklimatu, snížení efektu tepelných ostrovů zejména v suchých letních obdobích, rozšíření zelených ploch pro rekreaci a odpočinek a s tím spojené sekundární vlivy na psychickou pohodu a zdraví obyvatel.

ŠŤASTNÁ SEDMA?

JAN DUŠEK

Mgr. JAN DUŠEK
viz strana 5

Připravované nařízení na obnovu přírody v článku 7 stanovuje členským státům EU povinnost odstranit překážky v řekách. Nutná související opatření by měla přispět k podélnému a příčnému propojení řek, a tím k zlepšení přírodního stavu okolí řek a záplavových území.

De facto tak dochází z legislativnímu ukotvení cíle Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, která stanovuje závazek právně chránit minimálně 30 % území včetně vnitrozemských vod. Dále přímo vyžaduje napnout větší úsilí na obnovu sladkovodních ekosystémů a přirozených funkcí řek. Konkrétněji by mělo dojít k obnově přirozené podélné i příčné propojenosti řek, jakož i jejich příbřežních oblastí a záplavových území. Má k tomu dojít prostřednictvím odstraňování překážek s cílem podpořit dosažení příznivého stavu z hlediska ochrany řek, jezer a lužních stanovišť a druhů žijících v těchto stanovištích chráněných podle směrnice o ptácích

o stanovištích. Tím má být dosaženo klíčového cíle strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, a to obnovy nejméně 25 000 km volně tekoucích řek. Při odstraňování bariér by se členské státy měly zabývat především zastaralými bariérami, tedy těmi, které již nejsou potřebné pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů, vnitrozemskou plavbu, zásobování vodou nebo jiné využití. Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti je propsána také do tzv. mise EU „Obnova našich oceánů a vod do roku 2030“.

Nařízení dále navazuje na akční plán EU „Vstříc nulovému znečištění ovzduší, vod a půdy“, který pomáhá zmírnit tlak na ekosystémy snižováním různých forem kontaminace znečišťujícími látkami.

V prosinci 2022 byl v rámci úmluvy o biologické rozmanitosti přijat nový globální rámec pro biologickou rozmanitost. Také ten ukládá smluvním stranám, kterými je 188 států, do roku 2030 zajištění obnovy

I když zde řeka Otava může působit krásně a malebně, jedná se o umělé nadjezí, které do volně tekoucích řek není možné zahrnout. Foto Jan Dušek

Rozlivy jsou klíčové i na malých tocích, zde Skalice v intravilánu Varvažova. Foto Jan Dušek

alespoň 30 % znehodnocených ekosystémů, včetně vodních. Mají se tak posílit funkce a služby biologické rozmanitosti a ekosystémů, jejich ekologická integrita a propojenost.

HODNÝ PÁN, NE ZLÝ SLUHA

Nařízení se samozřejmě věnuje potřebnému souladu s cíli rámcové směrnice o vodách. Zároveň ale stanovuje další požadavky na obnovu řek a zajištění dobrého stavu záplavových území. Rámcová směrnice o vodách nutně nevyžaduje, aby členské státy odstraňovaly překážky, které mohou narušit přirozenou propojenost říčních biotopů. Mnoho suchozemských ekosystémů a několik stanovišť a druhů chráněných směrnicí o ptácích a směrnicí o stanovištích však přímo závisí na přírodě blízkém stavu vodních ekosystémů. Kontrola naplňování (tzv. *Fitness Check*) rámcové směrnice o vodách zase naopak dospěla k závěru, že obtíže při její implementaci jsou částečně způsobeny skutečností, že stav vodních útvarů je ovlivněn rozptýleným znečištěním pocházejícím z okolních stanovišť.

V návrhu nařízení je přímo uvedeno, že doplňuje rámcovou směrnici o vodě tím, že stanoví cíle obnovy a další specifické požadavky pro řeky a záplavová území. Tento požadavek je v souladu s požadavkem směrnice na přijetí opatření, která zabrání zhoršování stavu vodních toků všech vodních útvarů.

Z výše uvedeného i logiky věci vyplývá, že nařízení je nadstavbou, novým, potenciálně silným, nástrojem pro obnovu, nikoliv pomůckou pro vymáhání ustanovení rámcové směrnice o vodách.

JAK NA TO

Je třeba identifikovat a odstranit překážky, které brání propojení povrchových vod s cílem obnovení přirozeného propojení řek a přirozených funkcí souvisejících záplavových oblastí, a dosáhnout tak cíle EU obnovení alespoň 25 000 km volně tekoucích řek do roku 2030.

V České republice máme enormní množství příčných překážek v tocích, ale máme o nich celkem dobrý přehled. Obrovským problémem je ale odříznutí toků od říčních niv kvůli technickým regulacím. Pro potřebnou inventarizaci podélných a příčných bariér a laterální propojenosti povrchových vod je proto potřeba podniknout ještě řadu kroků. Je nutné určit překážky, které je třeba odstranit, a tyto zásahy prioritizovat. Určitě nebude cílem České republiky naplnit závazek plynoucí z článku 7 jen reportingem o stavu tisíce drobných úseků bez ohledu na to, jestli na ni připadne podíl v podobě nižších nebo vyšších stovek kilometrů volně tekoucích řek. Naopak by pozornost měla být dána na ekologicky nejvýznamnější toky, v jejichž rámci bude třeba hledat možnosti pro renaturaci ce-

listvých úseků v délce desítek kilometrů. V České republice se již podařilo odstranit několik jezů, ale na dobré příklady kompletních revitalizací zahrnující celá záplavová území stále čekáme. Odstranění překážek, jako jsou přehrady a hydroenergetické projekty, je stále těžko představitelné.

Na odstranění bariér, zejména těch, které již nejsou funkční a potřebné, bude nutné využít finanční zdroje z evropských i národních zdrojů. Jen dobrá prioritizace podporovaných aktivit umožní naplnění cílů nařízení. Je třeba počítat s tím, že tyto investice do přírody budou natolik zajímavé, že v kontextu celé obnovy přírody mohou vytvořit nové ekonomické odvětví a posílit tak ekonomiku. Mimo to je zde ale řada faktorů, které pracují doslova zadarmo – vedle samotné vody je to například činnost bobrů.

Nemělo by se zapomínat, že návrh nařízení také jasně uvádí, že pro podporu obnovy a nezhoršování stavu ekosystémů, mají členské státy možnost vymezit nová chráněná území a podporovat opatření prováděná na pozemcích v soukromém vlastnictví. Jeví se jako logické směřovat hlavní úsilí na obnovu do chráněných území, ale je třeba uvažovat i směrem k jejich novému vytvoření v oblastech, kde to je třeba. Je nutné zapojit nejen správce vodních toků, ale také vlastníky okolních pozemků, aby byly umožněny přirozené korytotvorné procesy a také rozlivy.

Při přípravě národního plánu na obnovu přírody je potřeba brát v potaz, že k dosažení dobrého ekologického a chemického stavu vodních útvarů jsou opatření zahrnována do plánů oblastí povodí připravovaných v souladu s rámcovou směrnicí o vodách. Tato opatření bude ale v budoucnu v rámci plánů oblastí povodí také potřeba doplňovat v návaznosti na plán na obnovu přírody.

JEŠTĚ PŘIDAT

Ačkoli sladké vody pokrývají jen malé procento zemského povrchu, jsou obzvláště bohaté na biologickou rozmanitost. I proto by bylo dobré, kdyby bylo nařízení minimálně v článku 7 ještě upřesněno a doplněno.

Cíle v článku 7 jsou totiž méně ambiciózní, méně přísné a méně konkrétní než pro ostatní ekosystémy v rámci návrhu nařízení. Měly by být také lépe specifikovány, aby bylo možné měřit účinky obnovy objek-

*Bariéry příčné (Jez s vodní elektrárnou) i podélné (technické úpravy břehů) na Labi u Obříství.
Foto Jan Dušek*

tivním a srovnatelným způsobem. Je tedy nutné celkově posílit znění a je otázkou, zda je možné ještě navýšit cíl 25 000 km pro volně tekoucí řeky, které se jeví být v kontextu evropského kontinentu jako nedostatečné. Cíle pro obnovu řek a zápla-

vových oblastí je potřeba také upřesnit, aby bylo například nesporně jasné, co vlastně znamená termín „volně tekoucí řeky“. Jen tak bude moci být proces obnovy pečlivě monitorován a bude možné měřit účinnost opatření.

ZÁVĚR

Samozřejmě opatření, která se týkají vodního režimu, navazují také na povinnosti plynoucí z dalších ustanovení nařízení mimo článek 7. Těm se věnují jiné články v tomto čísle.

Rozhodně nestačí se jen ptát, jak pomůže nařízení k naplňování rámcové směrnice o vodách. Rámcová směrnice musí být naplňována sama o sobě, a pokud chceme zajistit budoucnost vody na kontinentu, neměli bychom o tom pochybovat. A Evropská komise by v tomto smyslu měla pochopitelně konat.

NÁVRH NAŘÍZENÍ O OBNOVĚ PŘÍRODY – ZEMĚDĚLSKÁ KRAJINA

VÁCLAV ZÁMEČNÍK

Ing. VÁCLAV ZÁMEČNÍK

Od roku 2003 působí v České společnosti ornitologické na pozici zemědělského koordinátora, kde se věnuje ochraně ptačích druhů zemědělské krajiny. V roce 2018 by jedním z iniciátorů společné petice ČSO a ČMMJ Vraťme život do krajiny, kterou podpořilo více než 56 tisíc lidí.

Probíhající změny klimatu, krize biodiverzity, ale i dopady války na Ukrajině odhalují, na jak křehkých základech ve skutečnosti náš blahobyt stojí. Je evidentní, že pokud si chceme zachovat udržitelnou budoucnost, musíme pomyslně ubrat nohu z plynu a pokusit se alespoň částečně obnovit v posledních desetiletích poškozenou přírodu. A to je hlavním cílem aktuálně diskutovaného návrhu nařízení o obnově přírody. Ten navazuje na celou řadu jiných evropských strategických dokumentů a závazků (např. Akční plán EU pro biologickou rozmanitost 2006 nebo Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2020), které se také snažily podpořit přírodu a zastavit dlouhodobý pokles biodiverzity. Bohužel dosud všechny přijaté strategie mají jedno společné – nepodařilo se je naplnit. Návrh nařízení o obnově přírody vychází také z dalšího ambiciózního plánu, tzv. Zelené dohody pro Evropu z prosince 2019. Její hlavní cíle

se sice týkají zejména klimatu – ambicí je dosáhnout do roku 2050 klimatické neutrality – ale její součástí je i celá řada tematických dílčích cílů v oblasti zemědělství a biodiverzity. Zemědělské krajiny se zejména týká cíl navrátit na nejméně 10 % plochy vysoce rozmanité krajinné prvky, který se propal i do současného návrhu nařízení o obnově přírody.

Asi nikdo nemůže zpochybnit fakt, že dopady lidských aktivit na přírodu jsou významné a rychlost, s jakou se dnes tyto změny dějí, je nebývalá. Naše okolí se nám mění doslova před očima a asi nejlépe tyto změny můžeme v podmínkách Česka ukázat na zemědělské krajině. Největší zásahy přinesla vlna kolektivizace v 50. a 60. letech 20. století, kdy se postupně rozoralo až 800 000 km mezí a 120 000 km polních cest, zmizela většina liniové zeleně i polní remízky. Velikost polí se zvýšila více než desetinásobně až na průměrnou hodnotu téměř 15 ha. Méně viditelným aspektem hospodaření, který měl nicméně pro

Kulturní zemědělská poušť. Foto Václav Zámečník

Nektarodárné biopásy zemědělci v roce 2019 aplikovali jen na zhruba 1000 ha.
Foto Václav Zámečník

mnoho druhů možná ještě větší negativní dopady, byl postupný nástup chemizace zemědělství v druhé polovině 20. století. Dalším významným zásahem do krajiny bylo odvodnění zemědělské půdy, kdy zejména jeho poslední vlna v 70. letech měla pro celou řadu rostlin a živočichů fatální důsledky. Cílem těchto změn bylo podpořit produkci a rozšířit území vhodné pro zemědělskou činnost, zejména s důrazem na zvětšení podílu orné půdy. Bohužel v mnoha případech se jednalo o zásahy neuvážené, kvůli nimž nyní čelíme mnoha environmentálním problémům. Dnes už nejsme schopni přesně odhalit, jak změny hospodaření a samotné krajiny poznamenaly biodiverzitu v minulosti, ale existují dílčí příklady, které leccos naznačují. Jen denních motýlů v Česku za několik posledních desetiletí vyhynulo 19 druhů. Z ptáčích druhů jsme přišli o tuňáka rudohlavého, mandelíka hajního, dytíka úhorního nebo dropa velkého. Dříve všudypřítomná koroptev, která se za první republiky lovila ve stasisích, aniž by se to projevilo úbytkem, dnes přežívá jen na úrovni několika tisíc párů. Podobný osud potkal chocholouše obecného nebo sýčka obecného, jejichž druhová jména prozrazují někdejší hojnost, kteří ale dnes balancují na hraně přežití. I když se pokles početnosti běžných ptáků zemědělské krajiny v 90. letech minulého století v důsledku transformace zemědělství po částečném kolapsu socialistického modelu hospodaření na krátký

čas zastavil, od vstupu do Evropské unie jsme opět zaznamenali pokles o 30 %.

V zemích západní Evropy zemědělskou krajinu ovlivňovala zejména Společná zemědělská politika (SZP). Když v roce 1957 vznikala, její hlavní cíle byly poplatné době – zvýšit zemědělskou produktivitu, zabezpečit životní úroveň zemědělců, stabilizovat trh, zaručit dostupnost potravin a garantovat ceny pro spotřebitele. Výše dotací se odvíjela od produkce a největší podíl podpory tak získaly podniky hospodařící na nejvíce úrodných pozemcích s velkými vstupy chemických látek ve formě minerálních hnojiv a pesticidů. Zatímco v těchto oblastech docházelo ke zvýšenému znečištění a kontaminaci vodních zdrojů a půdy, ztrátě krajinných prvků a celkové druhové pestrosti, v oblastech s méně příznivými podmínkami naopak byli zemědělci často nuceni opouštět hospodaření a jejich pozemky postupně zarůstaly náletem. Od první reformy SZP v roce 1992 se tak hledaly cesty, jak změnou podmínek dotací zlepšit jejich dopad na životní prostředí a celkovou biodiverzitu. Zatím posledním krokem je reforma z roku 2021, která v duchu Zelené dohody požaduje jako základní podmínku pro získání dotací povinnost vymezit alternativně 3 nebo 4 % skutečně neproduktivních prvků na orné půdě, tj. úhorů, ochranných pásů, krajinných prvků nebo ploch vybraných opatření na podporu biodiverzity, jakými jsou biopásy nebo hnízdiště čejky chocholaté. Kromě této povinnosti

se mohou zemědělci dobrovolně zavázat k vymezení až 7 % skutečně neproduktivních ploch v případě vstupu do tzv. nadstavbového celofaremního ekoschématu.

Přestože obecný cíl zajistit v rámci zemědělské krajiny 10 % ploch pro přírodu vypadá na papíře jasně, v reálném světě panují nejrůznější představy o tom, čeho se má vlastně dosáhnout. Zatímco zemědělci s odmítáním mluví o nové povinnosti uvést 10 % plochy do klidu, krajináři si představují vytvoření jakéhosi nového vymezení funkčního systému ekologické stability a praktici nabízejí alternativní přístupy v pěstování plodin. Realita je něco uprostřed. Bohužel zemědělské politice zatím chybí holistický přístup ke krajině. Výsledkem je situace, kdy se může zdát výhodnější rozorát už fungující ochranný pás kolem vodoteče, protože je dnes mimo evidenci zemědělské půdy uznatelné pro dotace, a následně ho opětovně vytvořit, aby se do zmíněných povinných procent mohl započíst. Obecně nemožnost správně uchopit už existující vnější krajinné prvky, jako jsou křovinaté meze, travinobylinné lemy podél polí, malé polní remízky nebo navazující mokřady, zůstává jednou z největších slabostí SZP. O nezbytnosti takového kroku jsem však přesvědčen, protože jinak bude systém v některých případech zbytečně klást nové nároky na dlouhodobě uvědomělé zemědělce, kteří na tom budou zase hůř než ti, kteří takové vnější prvky postupně likvidovali nebo nevytvářeli nové. Pokud se podaří najít správnou cestu, jak již existující vnější prvky do systému doplnit, dosažení cílové hranice 10 % se nebude zdát tak utopické a současně bude i pro všechny zúčastněné strany lépe pochopitelné. Určitě u nás není jen jedna zemědělská krajina, a tak není žádoucí, aby vznikaly stejné prvky všude. Z pohledu biodiverzity má smysl zachovat i možnost dočasných skutečně přínosných prvků typů biopásů nebo druhově pestrých úhorů. Současně by však snahou plánovaných opatření v krajině mělo být posílení na mnoha místech Česka nedostatečné či vůbec neexistující ekologické kostry krajiny. Pokud se má dosáhnout dlouhodobě funkčních výsledků, je nutné opatření do krajiny navrhnout s patřičným odstupem na základě celé řady dat. Zohlednit je třeba vodní režim krajiny, erozní ohroženost, stávající strukturu krajiny, výskyt vzácných a ohrožených druhů, vlastnictví pozemků, historické zkušenosti, možnosti turistického

využití území, vhodnost pozemků pro pěstování určitých plodin, pastvu zvířat a celou řadu dalších požadavků na funkční krajinu. Nicméně v situaci, kdy ještě několik měsíců před podáním žádosti o dotační podporu nejsou jasná pravidla hry, je těžké koncepčněji všechny detaily naplánovat. Je tak pochopitelné, že v roce 2023 i s ohledem na probíhající válku jsou některé podmínky volnější, a že zemědělci budou vstupovat do dobrovolných opatření opatrněji a raději si vše v klidu rozmyslí. Co už nicméně pochopitelné není, je skutečnost, že jako neproduktivní plochu - zelený úhor - je v roce 2023 možné vykázat i stávající travní porost. Toto výrazné oslabení ekologizace krajiny vláda schválila na poslední chvíli bez jakékoli diskuze. Návrh nejprve měl být na celé období aktuálního období SZP, tedy do roku 2027, nakonec byl naštěstí schválen jen na rok 2023. Tato „příhoda“ je dalším důkazem, proč bude dosažení cíle 10 % skutečně přínosných neproduktivních ploch v Česku obtížné.

Zachování a případné vytvoření vysoce rozmanitých krajinných prvků není jediným cílem nového návrhu evropského nařízení o obnově přírody. Současně se od členských států očekává, že zavedou opatření nezbytná k posílení biologické rozmanitosti v zemědělských ekosystémech. Hlavním nástrojem bude i nadále SZP. Od roku 2004, kdy čeští zemědělci začali evropské zemědělské dotace využívat, se počet opatření zacílených na podporu biodiverzity postupně zvyšuje a současně se precizují i podmínky pro už existující tituly. Pokud bychom se zaměřili jen na ornou půdu, v letech 2004–2014 mohli zemědělci využívat pouze jeden typ biopásů, které se dnes označují jako krmné. Od letošního roku se nabízí už 5 titulů – Krmný biopás, Nektarodárný biopás, Kombinovaný biopás, Ochrana čejky chocholaté a Druhově bohaté pokrytí orné půdy. Současně se zavádějí ekoschémat, což jsou v podstatě jednodušší jednoleté závazky, které také mohou k podpoře biodiverzity přispět. V rámci základního celofaremního ekoschématu budou postupně vznikat např. ochranná travinobylinná pásma podél vodních toků a v rámci nadstavbového celofaremního ekoschématu budou zemědělci odměněni za zvýšení podílů neproduktivních ploch až na 7 % orné půdy. Nutno ale zdůraznit, že se jedná o opatření nová a dobrovolná, a zejména v případě nadstavbového

ekoschématu se podle prvních reakcí zemědělců neočekává velký zájem o jeho využívání. Všechna opatření a jejich dílčí podmínky vznikala na základě vědou nebo případně i praxí ověřených předpokladů, ale jejich skutečný přínos se může lišit v závislosti na konkrétních podmínkách dané lokality a mnoha dalších faktorech. Proto je nutné cíleným výzkumem ověřovat, zda a případně jak jsou opatření přínosná pro cílové druhy a celkovou diverzitu. Pokud výzkum přinese nová zjištění, bude žádoucí je do dotačních podmínek promítnout nebo případně nabídku opatření rozšířit. Nicméně ani dobře nastavené podmínky dotačního titulu nemusí předpokládaný výsledek zajistit. Hlavní důvod, proč i přes možnost vstupovat do mnoha opatření na podporu biodiverzity se dosud nepodařilo její pokles na zemědělské půdě zastavit, je zejména jejich nedostatečný podíl na celkové zemědělské výměře. Konkrétně například u opatření Krmné biopásky byla v roce 2019 jejich celková výměra 2867 ha, což představuje méně než 0,08 % rozlohy orné půdy Česka.

Mezi opatření, která přispívají k posílení biologické rozmanitosti v zemědělských ekosystémech, patří i ekologické zemědělství. Aktuálně je v Česku podíl ekologických ploch na celkové zemědělské půdě 15 %, převážně na trvalých travních porostech. Na orné půdě je ekologicky obhospodařováno cca 90 000 ha orné půdy, což představuje 3,6 % celkové výměry orné půdy. Jedním ze strategických

cílů Zelené dohody je dosažení navýšení plochy ekologického zemědělství na 30 % v roce 2030. I přes jednoznačná pozitiva ekologického zemědělství v podobě nižší chemické zátěže a podle výzkumu i obvykle vyšší úrovně biodiverzity oproti dosud běžné praxi v konvenčním zemědělství (při srovnání podniků s podobnou strukturou krajiny), naznačují nižší výnosy až o desítky procent a vyšší náročnost ekologického zemědělství na lidskou práci, že rozhodující pro jeho další rozvoj bude politické rozhodnutí, podpořené dostatečnou finanční podporou. Pokud se současně posílí výzkum ekologického zemědělství a zejména pak poradenství, je při odpovídající finanční podpoře možné předpokládat další nárůst ploch obhospodařovaných v tomto systému zemědělství. Jak reálné bude dosažení cíle stanoveného Zelenou dohodou, se ukáže až na konci tohoto programového období. Zatím to v podmínkách Česka na boom hospodaření bez chemie nevypadá, i když snahy samotných zemědělců omezit chemické vstupy jsou nesporné. Místo čistě ekologického hospodaření ale spíše roste poptávka po precizních formách moderního hospodaření založeného na finančně efektivnějším využívání externích vstupů – tedy zejména hnojiv a pesticidů. Z pohledu biodiverzity je nutné, aby se součástí takového systému staly i prvky zacílené na podporu biodiverzity, jako např. různé kvetoucí pásy nebo jiné neproduktivní plochy; potom může i precizní zemědělství vést ke zvýšení druhové diverzity. Každopádně

Výsledkem posílení environmentálních cílů SZP je i nárůst ploch mezplodin. Ty prospívají půdě a současně mohou podpořit i různé druhy živočichů. Na snímku je spokojená babočka na květu pohanky. Foto Václav Zámečník

Krajinné prvky nejsou jen estetickým prvkem, ale plní i celou řadu významných funkcí od podpory biodiverzity až po protierozní ochranu. Foto Václav Zámečník

postupné omezování chemických vstupů je trend, který už je jednoznačně zemědělci akceptovaný z mnoha důvodů od finančních přes zdravotní, biodiverzitní až po politické (omezení závislosti na nestabilních nebo i rizikových dodavatelích).

Návrh nařízení o obnově přírody myslí také na nutnost revitalizace rašeliníšť. Pro organické půdy využívané v zemědělství (odvodněná rašeliníště) mají členské státy zavést opatření na jejich obnovu. Tato opatření musí být zavedena alespoň na 30 % těchto ploch do roku 2030, z nichž alespoň čtvrtina má být znovu zavodněna, a jejich podíl se má postupně navyšovat až na 70 % těchto ploch do roku 2050, kdy znovu zavodněna má být alespoň polovina z nich. Význam těchto ploch pro zadržení vody v krajině a také jako stanoviště pro celou řadu ohrožených a mizejících druhů rostlin a živočichů je nezpochybnitelný, ovšem zejména ve volné zemědělsky obhospodařované krajině je nutné počítat s celou řadou problémů. Už jen samotné oslovení vlastníků je časově náročné. Navíc velká část z nich nemá o přeměnu dosud zemědělsky využívaných pozemků na mokřady zájem, případně není ochotna pozemky prodat státu. Překážkou může být i přílišná degradace odvodněných ploch nebo její nedostatečné zásobení vodou. Jelikož se jedná o jednu z priorit na evropské i národní úrovni, neměl by být problém s dostatečnou finanční podporou, ale určitě bude nutné, aby na celostátní úrovni vznikl

odborný podklad, podle něhož by se nejvhodnější plochy pro revitalizaci vybíraly. Cíle stanovené návrhem nařízení mají jednoznačně potenciál zvýšit biodiverzitu. K ověření celkového přínosu na národní úrovni byly stanoveny jako indikátorové skupiny ptáci, motýli a opylující hmyz. V případě ptáků to není žádné překvapení – jedná se o systematicky dlouhodobě sledovanou skupinu, která už je dnes oficiálním indikátorem pro hodnocení přínosů SZP. Sběr dat probíhá každoročně ve třiceti zemích Evropy v rámci projektu Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků (pecbms.info), který od roku 2002 koordinuje Česká společnost ornitologická.

Ptáci jako vrchol potravního řetězce jsou v zemědělské krajině všudypřítomní, jednotlivé druhy mají specifické nároky na potravu a životní prostředí, jsou mobilní a ve většině případů dokážou rychle reagovat na pozitivní změny v krajině. Rovněž motýli jsou často využívanou skupinou. Oproti ptákům operují na menším prostoru, který ale musí pokrýt často velmi specifické podmínky pro dlouhodobé přežití. Prakticky ve všech zemích Evropské unie se motýli sčítají; v Česku se pravidelný monitoring daří nastartovat až v posledních letech. Také opylovači vhodně doplňují informaci o kvalitě a druhové pestrosti prostředí, navíc jejich existence má přímé benefity pro samotného člověka. Bohužel v jejich případě se zatím nepodařilo v Česku nastavit dlouhodobý model standardizované-

ho monitoringu a bez dostatečné finanční podpory se systematický sběr dat velmi pravděpodobně spustit ani nepodaří.

Oproti jiným ambicím představovaného návrhu nařízení o obnově přírody jsou cíle ověřované prostřednictvím indikátorů poměrně střízlivé. V případě opylovačů se plánuje do roku 2030 zastavit pokles početnosti a následně dosáhnout rostoucího trendu jejich populací. U motýlů návrh předpokládá dosažení příznivého stavu do roku 2030. Asi největší a nejpřesněji popsaná ambice je u ptačího indikátoru – hodnota 100 % by se měla vztahovat k prvnímu dni měsíce následujícího 12 měsíců po vstupu nařízení v platnost, do roku 2030 bychom měli dosáhnout na 110 %, do roku 2040 na 120 % a do roku 2050 na 130 %. V podmínkách Česka by to tedy prakticky znamenalo návrat ke stavu v roce 2004, kdy jsme vstupovali do Evropské unie. Jak dokládají výsledky výzkumu, prostřednictvím stávajících nástrojů na podporu biodiverzity v rámci SZP v kombinaci s finančními programy resortu MŽP na podporu vytváření krajinných prvků je reálné těchto cílů dosáhnout. Ale pouze za předpokladu, že zemědělci začnou tyto nástroje naplno využívat. Bohužel zkušenosti s vyjednáváním nové zemědělské politiky vnašejí nemalou míru skepse – přestože se technické detaily domlouvaly více než 5 let, nepodařilo se finální podmínky vyladit tak, aby se dal očekávat zvýšený zájem zemědělců o vstup do opatření s největším potenciálem na podporu biodiverzity. Jedním z hlavních důvodů je nedostatečné finanční ohodnocení opatření, ale u některých z nich by bylo vhodné upravit také dílčí podmínky. A jelikož ve stávajícím návrhu nařízení o obnově přírody převažují především ambiciózní cíle, jistá dávka opatrnosti je na místě. Přesto chci tento přehled zakončit pozitivně. Už jen samotný fakt, že se na evropské úrovni toto téma otevírá k seriózní debatě, přináší jistou míru naděje. Aby však tato naděje došla svého naplnění, bude nutné oslovit a spolupracovat se všemi, kteří chtějí mít přírodu pestrou a funkční. Od zemědělců a ochránců přírody, přes vlastníky pozemků a veřejnost až po investory a politiky. Protože jinak i ty střízlivější cíle budou možné naplnit jen velmi těžko.

TAK TROCHU JINÝ POHLED: JSOU ARGUMENTY OCHRANY PŘÍRODY PROTI PLAVEBNÍMU STUPNI DĚČÍN OPRAVDU KLÍČOVÉ?

PETR ROTH

RNDr. PETR ROTH, CSc.

viz strana 9

Již téměř třicet let se táhne spor mezi resorty dopravy a životního prostředí o „zlepšení plavebních podmínek na Labí“, jehož nejmarkantnějším projevem je stav přípravy plavebního stupně Děčín (dále „PSD“). Plány na zvýšení plavební hloubky v kritickém úseku mezi Ústím nad Labem a státní hranicí s Německem se ovšem táhnou ještě dále do minulosti. Významným milníkem přípravy PSD bylo v roce 1999 přistoupení České republiky k Evropské dohodě o hlavních vnitrozemských vodních cestách mezinárodního významu (AGN). Původní plán na dva plavební stupně byl v té době zredukován na stupeň jediný, a ten od té doby resort dopravy prosazuje doslova všemi prostředky.

Od samého počátku je tento spor prezentován Ministerstvem dopravy jako konflikt vysoce potřebného záměru s jakýmsi těžko uchopitelnými biologickými fenomény. Resort životního prostředí se naneštěstí od počátku nechal vmanévrovat do pozice, kdy se záměru PSD snaží zabránit zejména odkazem na jedinečné přírodní hodnoty, biotopy několika ohrožených druhů a ekologické charakteristiky českého dolního Labe. Zejména v posledních měsících je to dobře patrné na vyhocené diskusi kolem „řádné studie MŽP“ a „vzdorostudie MD“ o možnosti či nemožnosti kompenzace naturového stanoviště bahnitých náplavů: právě existence tohoto stanoviště způsobila, že od roku 2018 je příprava PSD v patu. Oba resorty se nyní přou o to, která ze studií je „vědeckější“ a zda je přírodní fenomén, závislý především na přirozené

a nepředvídatelné fluktuaci vodní hladiny, možné uměle vytvořit a udržovat. I když to tak na první pohled nevypadá, resort životního prostředí je pomalu, ale jistě tlačěn do defenzivy a jeho kapitulace je jen otázkou času.

Příčin tohoto stavu je více, za nejzávažnější však považuji právě výlučnou argumentaci přírodními hodnotami. Při povolování jakéhokoli záměru, vyžadujícího výjimku z ochrany naturové lokality (stejně tak i ze zákazů pro ochranu druhů, což je další oblast povolování, která dosud nebyla ani otevřena), není prvním krokem stanovení míry zájmu ochrany přírody, ale prokázání veřejného zájmu na daném záměru. A právě to by mělo být klíčem k rozhodování o PSD.

V prosinci 2022 vydal ekologický spolek Arnika útlu publikaci „Dopravní tepna Labe?... Zlepšování splavnosti Labe v souvislostech“¹, věnovanou zejména dopravním a ekonomickým aspektům PSD. Ta mohla snadno ujit pozornosti navzdory tomu, že shrnuje jedinečné údaje odborníků z oblasti vodní dopravy a umožňuje záměr PSD posoudit z hledisek, na něž resort životního prostředí dosud nebral zřetel. Zejména z dat v této publikaci vychází také následující zestručněný přehled.

CÍLE PSD

Aby bylo možné posoudit, zda je PSD ve veřejném zájmu, je nutné nejprve připomenout hlavní cíle tohoto záměru. Ty lze popsat zjednodušeně takto:

¹ Volně ke stažení na <https://arnika.org/publikace-dopravni-tepna-labe-202210261252>

1. Výrazné zlepšení plavebních podmínek na Labi, umožňující po většinu roku nepřerušovanou přepravu nákladů z Pardubic do Hamburku.
2. Zvýšení přepravního objemu o 200-300 % oproti současnosti.
3. Převod významné části dopravy v labském koridoru ze silnic a železnic na vodu (naplňování Zelené dohody pro Evropu).
4. Odlehčení zátěže exponovaných železničních tratí v labském koridoru, který je kapacitně téměř vyčerpán.

Jak reálné je naplnění těchto cílů po výstavbě PSD?

PLAVEBNÍ PODMÍNKY OD PARDUBIC PO HAMBURK A OČEKÁVANÝ EFEKT PSD

Hloubka plavební dráhy – a tedy i maximálních možných ponorů plavidel – v Labi je dnes velmi rozdílná v jednotlivých tzv. ponorových úsecích. Přípustné ponory jsou stanoveny vyhláškou č. 67/2015 Sb. Zjednodušeně řečeno, zhruba od Přelouče po Ústí nad Labem-Střekov mohou být ponory 200 a více cm (maximálně 280 cm). Pod Střekovem ale následují dva kritické úseky: první po Děčín s ponorem do 130 cm, druhý od Děčína po státní hranici s Německem s ponorem pouhých 115 cm. V Německu je od státní hranice po Drážďany povolený ponor 130 cm, od Drážďan po jez Geesthacht u Hamburku 140 cm. Deklarovaným cílem PSD je zvýšení ponoru v nejhorším úseku Děčín – státní hranice na 140 cm, tedy zlepšení o 25 cm oproti současnosti².

Tolik teorie. Ta již sama o sobě v sobě skrývá závažný fakt: realizaci PSD se sice sníží dopad nejkritičtějšího úseku Děčín – státní hranice, kde by ponor měl být nově dokonce o 10 cm vyšší než v navazujícím úseku do Drážďan. PSD však nebude mít žádný vliv na předcházející kritický úsek Střekov – Děčín, který bude i nadále představovat zásadní „špunt“ s maximálním povoleným ponorem 130 cm. Jestli má bývalý ředitel Ředitelství vodních cest Jan Skalický, dnes neaktivnější propagátor PSD, v něčem pravdu, pak je to jeho konstatování, že PSD sám o sobě tento kritický úsek nemůže vyřešit a bez výstavby dalšího stupně pod Ústím nad Labem se plavební podmínky na Labi

Vyschlé koryto řeky Labe je v posledních letech častým jevem. Foto Petr Bauer

nezlepší tak, aby to umožnilo ekonomicky smysluplnou nákladní dopravu. Od plánování takového druhého stupně bylo ovšem koncem 90. let upuštěno, takže v současnosti jej nenajdeme v žádných koncepčních dokumentech ani v územních plánech. Pokud by tedy případně došlo k politickému rozhodnutí o tom, že se druhý stupeň má vrátit do hry, s ohledem na zkušenosti s plánováním PSD je evidentní, že by k jeho realizaci mohlo dojít někdy v 50.–60. letech tohoto století. Do té doby by PSD představoval jen mrtvou investici.

Je zde ovšem ještě daleko větší problém přírodní, jímž je reálná situace s průtoky na Labi. Nízké vodní stavy trvají rok od roku déle, vynucené plavební přestávky již dávno přesáhly ekonomicky únosnou mez. Kdo věří na zázraky, může se domnívat, že se klima nad Evropou náhle změní a do českých řek se opět vrátí voda. Realistům však nezbývá než vzít na vědomí, že nespolehlivost objemu průtoků v Labi a celkově nižší průtok mají vzrůstající trend. Uvedených ponorů, které připouští platná vyhláška, lze v podstatě s jistotou dosáhnout jen během tří měsíců na konci zimy a na jaře. Naopak v období červenec–září je situace zcela kritická a v Labi jak na českém, tak na německém úseku prostě není dost vody. Z několikaletých měření pak vyplývá, že PSD by sice skutečně dokázal v úseku pod Děčínem zvednout hladinu

o 25 i více centimetrů, ovšem pouze v jarních měsících, kdy je i tak vodní hladina vysoká a jez by byl sklopen. V kritických letních měsících by však jeho efekt byl nulový. Pokud se data z celoročních měření zprůměrují, efekt PSD na zvýšení ponoru v dotčeném úseku Labe by byl 6–7 cm – což se reálně na ponoru (= celkové hmotnosti nákladu) nijak neprojeví.

Uvedená čísla nejsou žádnou „zelenou demagogií“; vycházejí z oficiálních měření a jsou přesvědčivým důkazem pro to, že základní cíl PSD naplnit nelze. Důvodem je současné klima a jeho trendy, nikoli ideologie či přání jakýchsi zelených fanatiků.

ZVÝŠENÍ PŘEPRVNÍCH OBJEMŮ ZBOŽÍ

Zapomeňme na okamžik na předcházející stát, která dokazuje, že hlavního cíle PSD díky přírodním poměrům nelze vůbec dosáhnout. Neustále opakovaným argumentem je, že bude-li zajištěná bezproblémová doprava nákladů po Labi po většinu roku, bude na vodu možné převést velký objem zboží, přepravovaného dnes po silnicích a po železnici. Tento argument snad mohl zčásti vycházet z reality konce 80. let minulého století. Za posledních 30 let však v oblasti dopravy zboží došlo k zásadním změnám. Zákazníci – jedno zda firmy či občané – preferují dopravu „ke dveřím“, kterou mohou zajistit pouze auta. Chtějí

² Uvedený údaj se vztahuje k nejnižší hodnotě po 345 dní v roce; po 180 dní s vyššími vodními stavy má být ponor dokonce 220 cm.

Labské údolí - Dolní Žleb - pohled proti proudu, srpen 2008. Periodicky se opakující sucha (2003, 2008, 2015, 2018) a nízké vodní stavy nezajistí spolehlivost VD ani na německém úseku.
Foto Petr Bauer

navíc své zboží nejlépe okamžitě, přinejhorším do druhého dne. Lodní doprava s rychlostí do 10 km/h, s několika málo překladišti a s nutností překládky zboží buď na auta, nebo na „ekologičtější“ železnici, z níž se ovšem koncovým zákazníkům musí podruhé přeložit zase na auta, může být konkurenceschopná pouze u komodit velkoobjemových, kde nezáleží na čase. Typickou ukázkou byla doprava energetického uhlí po Labi do Chvaletic. Ta ovšem navždy skončila před 30 lety. Jaké jiné komodity by se daly po vodě přepravovat? Obecná odpověď resortu dopravy, že „jakékoli“, je nesmyslná. Za posledních 30 let nepředložil resort dopravy žádnou reálnou prognózu možného dopravovaného zboží. Po únoru 2022 se na okamžik zdálo, že se situace změnila – po zastavení odběru plynu z Ruska se objevily úvahy (a objevují se dodnes), že by se po Labi mohl vozit zkapalněný plyn. O rok později Ministerstvo průmyslu a obchodu hrdě hlásí, že české zásobníky plynu jsou stále napůl plné, aniž by po Labi projel jediný „tanker“. Zdá se, že zásobování státu plynem se daří zajišťovat bez ohledu na (dnes neexistující spolehlivou)

vodní cestu. A i kdyby tomu snad bylo jinak, plyn z terminálů potřebujeme letos, nikoli za několik let či desítek let, kdy možná bude postaven PSD a nezbytný komplementární druhý labský stupeň nad ním.

Pro úplnost ještě dodejme, že plánované zvýšení přepravního objemu po Labi po realizaci PSD o 200–300 % oproti dnešku sice na první pohled vypadá bombasticky, avšak místo kouzlení s procenty je třeba podívat se na reálná čísla. V roce 2015 se po Labi přepravovalo 0,1 % všech nákladů v ČR³. Případné zvýšení tohoto objemu o 200–300 % potom dává pořád zcela zanedbatelných 0,4 % všech nákladů v ČR. Vyjdeme-li z reality přepravy zboží po Labi v roce 2020 – 79 tisíc tun – dostaneme se na plánovaných 316 tisíc tun ročně. Pro srovnání – po silnicích se v roce 2019 přepravilo 550 milionů tun.

Je tedy evidentní, že i kdyby byla labská vodní cesta spolehlivá (což není a již nikdy nebude), přepravní objemy by byly tak malé, že plánovanou investici do PSD nelze nijak opodstatnit.

NAPLŇOVÁNÍ ZELENÉ DOHODY

Podle tohoto dokumentu, závazného pro

všechny členské státy EU od roku 2019, má být do roku 2050 celkem 75 % vnitrozemské nákladní dopravy převedeno ze silnic na železnici a vodu. Resort dopravy tento požadavek interpretuje jako povinnost rozvíjet jak železniční, tak i vodní dopravu. Kdyby tomu tak opravdu bylo, několik členských zemí by muselo být z EU brzy vyloučeno, protože v nich vodní doprava buď neexistuje díky přírodním poměrům, či není ekonomicky konkurenceschopná. Ve skutečnosti se objem „75 % nákladů“ týká odvedení ze silnic na takový dopravní modus, který v každé zemi dává smysl – v našich podmínkách pouze na železnici.

Častým argumentem ovšem je, že kapacita železnice v labském koridoru je vyčerpána. Údaje Správy železnic z prosince 2022 potvrzují, že labský železniční koridor je skutečně vysoce vytištěný a některé jeho úseky jsou téměř na hraně využitelnosti. Přesto však i v nejkritičtějších z nich (Nymburk–Poříčany) existuje stále ještě možnost přepravit denně oproti dnešnímu stavu až 15 vlaků navíc. To by při každodenním provozu znamenalo přepravu téměř šesti milionů tun nákladů za rok. Po Labi se v roce 2020 přepravilo 79 tisíc tun, deklarovanou ambicí PSD je zvýšit přepravní objemy o 200–300 %, tedy přes čtvrt milionu tun. Jednoduchá aritmetika ukazuje, že železnice by již dnes dokázala přepravit dvanáctinásobek plánované budoucí dopravní kapacity Labe. Jenže dnešní kritický stav se již nejspíše chýlí ke konci: po vybudování Podkrušnohorského tunelu (jehož schvalování probíhá – na rozdíl od PSD – bez větších komplikací) se přepravní kapacita železnice v relaci Praha–Dráždany oproti dnešku řádově navýší. Tunel bude zřejmě dokončen dříve, než by mohlo dojít k realizaci PSD. Pomalá lodní doprava pak již objemově vůbec nebude vlakům, jedoucím novou kapacitní tratí stovacetikilometrovou rychlostí, konkurovat.

Pro úplnost následují ještě dva argumenty, resortem dopravy po léta opakovaně uváděné na podporu PSD i nákladní vodní dopravy obecně:

³ Je třeba opakovaně upozorňovat na fakt, že toto reálné číslo známe teprve na základě nálezu Evropského účetního dvora z uvedeného roku – resort dopravy do té doby uváděl, že se po Labi přepravuje 1 % všech nákladů, tedy desetkrát více. I kdyby bylo lze uvěřit dodatečnému zdůvodnění MD, že nešlo o záměrné zkreslení, ale že původní cifra zahrnovala i objemy zboží, přepravovaného českými přepravci po německých a rakouských vodních cestách, je třeba mít na paměti, že dopravu v zahraničí nelze do objemu přeprav v ČR započítávat.

Srpen 2018, Dolní Žleb. Foto Petr Bauer

„EKOLOGIČNOST“ VODNÍ DOPRAVY

Resort dopravy po desetiletí tvrdí, že lodní doprava je ekologická – z hlediska spotřeby paliva a následně emisí CO₂. Je zajímavé, že tento argument nikdy nezazněl od žádného ekologa. Jak je tomu doopravdy? Ve srovnání s dopravou silniční jde o argument validní, což asi nikoho nepřekvapí; platí i pro kontejnerovou dopravu na velké vzdálenosti. Vůči dopravě železniční však už opodstatnění nemá – železnice je z hlediska emisí podstatně ekologičtější. Je však nutné uvědomit si i další, zpravidla přehlížený aspekt demagogičnosti tvrzení o „ekologické“ vodní dopravě. Naprostá většina zboží se mezi lodí a místem svého vzniku či určení musí přepravit buď po silnici, či kombinací železniční a silniční dopravy. Náklady je obtížné spočítat, neboť závisí na konkrétní komoditě a konkrétních přepravních vzdálenostech. Není ale pochyb, že „ekologičnost“ lodní dopravy ještě dále výrazně snižují.

VODNÍ DOPRAVA JE LEVNÁ

Tento argument je pravdivý – a bylo by smutné, kdyby tomu bylo jinak, když veškeré náklady budování a údržby vodních cest hradí stát. U všech ostatních dopravních módů – silnic a dálnic, železnice i letecké dopravy – jsou tyto náklady z velké většiny

či zcela (tržně) započteny do přepravních tarifů a následně do ceny přepravovaného zboží. Vodní doprava je „zdarma“, minimálně posledních 70 let, takže se o této skutečnosti nepřemýšlí – považuje se to za danost. Tak tomu ale není. Nastavení dopravních tarifů alespoň u státěm vlastněné dopravní infrastruktury (jíž je u nás většina) je čistě otázkou politickou. Politici mohou rozhodnout, že tarify na vodních cestách budou tržní, aby pokrývaly alespoň náklady na jejich údržbu. V tuto chvíli by takové politické rozhodnutí – mimo jiné právě proto, že objem lodní dopravy je nepatrný, zatímco náklady na údržbu vodních cest jsou víceméně stálé, respektive díky inflaci neustále rostoucí – tento dopravní mód zlikvidovalo. Vzhledem k tomu, že pro udržování nákladní vodní dopravy neexistuje z hlediska veřejného zájmu jediný rozumný důvod, bylo by takové rozhodnutí naprosto racionální.

ZÁVĚR

V každém řízení, směřujícím k udělení či neudělení výjimky ze zákazů daných zákonem, musí žadatel o takové povolení předložit důkazy o tom, zda jeho záměr je ve veřejném zájmu. Má přitom plné právo uvádět i argumenty nepřesné, zkrácené či dokonce zcela nepravdivé – správní ří-

zení se neřídí etickými pravidly. Je však úkolem povolujícího orgánu tato tvrzení kriticky přezkoumat, nikoli je mechanicky přebírat jako fakt jen proto, že pocházejí od vládního resortu. Ministerstvo dopravy a jeho „motor“ všech snah o realizaci PSD, Ředitelství vodních cest, již po tři desetiletí předkládají tvrzení o veřejném zájmu na podpoře lodní dopravy, která díky ekonomickým a přírodním faktorům nemohou obstát. Nelze očekávat, že tyto dvě vládní instituce náhle obrátí – představa, že ministerstva a státní organizace doopravdy hájí zájmy státu a daňových poplatníků, je u nás bohužel jen čítankovou teorií.

Je zde však ještě vláda jako celek, kdo má v podobných případech rozhodnout. Ta současná zoufale hledá cesty, jak snížit obří deficit státního rozpočtu. Bourá letitá tabu v oblasti důchodů, stavebního spoření, vysokých škol i dalších mandatorních výdajů s negativními dopady na miliony obyvatel. Přitom ale nadále podporuje zcela nesmyslné projekty v oblasti lodní dopravy a na návrh Ministerstva dopravy dokonce uvažuje o zařazení PSD do tzv. kritické infrastruktury státu – větší ironii si lze stěží představit. Náklady na vybudování PSD se před rokem 2020 odhadovaly na 5,8 miliard Kč; spolu s dalšími stavbami, údajně potřebnými pro plné zprovoznění labského dopravního koridoru, na 17,6 miliardy Kč. Dnes by tyto cifry díky nárůstu cen materiálů a inflaci byly již nejméně dvojnásobné. Podobné je to s dalšími plánovanými záměry na labské vodní cestě, zejména s prosazováním výstavby (opět z veřejných prostředků) nových kotvišť a přístavišť pro malé soukromé osobní lodě na Labi (i na Vltavě). Jak lze zdůvodnit veřejný zájem na financování takových zařízení?

Závěr, vyplývající z uvedených faktů, je prostý. **Na zlepšování plavebních podmínek na Labi (ani na budování malých přístavišť) žádný veřejný zájem neexistuje.** Další plánování a realizace záměrů od PSD až po malá přístaviště pro soukromé lodě lze naopak kvalifikovat jako naprosto neoprávněné mrhání veřejnými prostředky. **Bude tedy vláda tyto záměry i nadále prosazovat a financovat?**

Realizováno z Fondů EHP a Norska 2014-2021 – program CZ-ENVIRONMENT, v rámci projektu č. 3201400071

TŘICETINY DRUHOVÝCH VÝJIMEK: MNOHO DŮVODŮ K ZAMYŠLENÍ

ČÁST IV

PETR ROTH

RNDr. PETR ROTH, CSc.
viz strana 9

Každé výročí trvá nanejvýš jeden rok. Zákon o ochraně přírody a krajiny, k jehož třicetinám byl tento miniseriál původně zamýšlen, vstoupil již do jedenatřicátého roku své nelehké existence. Je tedy načase „výroční“ sérii článků ukončit.

POSLEDNÍ POŽADAVEK § 56: KVANTIFIKACE

Někteří žadatelé o výjimku podle ust. § 56 ZOPK ještě v nedávné minulosti dopláceli na to, že znění tohoto paragrafu nedočítali do konce. Ten obsahuje mimo jiné i odstavec 7, stanovující další podmínky pro udělení výjimky. Díkce tohoto ustanovení může vyvolávat dojem, že je určeno orgánům ochrany přírody – stanoví obsah povolujícího rozhodnutí. Aby však tyto orgány mohly výjimku udělit, musí veškeré předepsané údaje získat od žadatele – jak ty vyplývající ze znění odstavců (1) a (2), tak i další, které ovšem přímo v odst. (7) nenajdeme¹: krkolonná legislativní konstrukce nás odkazuje na § 5b, pojednávající o odchylném postupu při ochraně ptáků, v jehož odstavci 3 je stanoven výčet náležitostí rozhodnutí – a tento výčet na základě odst. (7) vztahuje i na veškerá rozhodnutí podle ust. § 56².

Ponechme stranou některé konkrétní formulace § 5b odst. (3) relevantní pou-

ze pro ptáky (vztahující se čistě k díkci § 5a) a nedávající příliš smysl ve vztahu k § 56. Tím hlavním, co zákon požaduje, je kvantifikace – uvedení počtu dotčených jedinců pro každý druh, pro nějž je žádáno o výjimku.

Na první pohled lze tento požadavek považovat za logický a je možná s podivem, že obě „přírodní“ směrnice jej opomíjejí – podle nich se v rozhodnutí o „odchylce“ (výjimce) uvádějí pouze dotčené druhy: šlo zřejmě o neúmyslné opomenutí ve směrnici o ptácích, o 13 let později mechanicky převzaté při psaní směrnice o stanovištích. Je zřejmé, že požadavek na kvantifikaci odchylek je racionální. Způsob jeho uchopení ZOPK prostřednictvím § 5b odst. (3) má ovšem k racionalitě daleko.

Problém nevzniká ve vztahu k „ptačím“ odchylkám – požadavek na odhad počtu ovlivněných jedinců či párů u ptáků dává smysl a je ve většině případů naplnitelný. Jinak je tomu u „neptáků“, řady živočišných i rostlinných druhů, kde ohrožení primárně (či vůbec) nejsou jedinci, ale biotopy jimi obývané: díkce § 3 odst. 5b je pro takové druhy naprosto nevhodná, nicméně orgány ochrany přírody i žadatelé se jí musí držet. Proto se v žádostech o udělení výjimky objevují nejrůznější matematické konstrukce a krkolonné odhady počtu ovlivněných

¹ § 58 odst. (7):

V případě povolení výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů platí pro obsah rozhodnutí podle odstavce 1 nebo 6, obsah opatření obecné povahy podle odstavce 4 a pro obsah dohody podle odstavce 5 obdobně § 5b odst. 3. (...)

² § 5b odst. (3):

Rozhodnutí podle odstavce 1 musí obsahovat

a) označení druhů a množství ptáků, na které se má odchylný postup vztahovat,

b) prostředky, způsob nebo metody povolené pro odchyt nebo zabíjení,

c) důvod pro odchylný postup vycházející z odstavce 1 nebo 2, podmínky a časové a místní okolnosti, za nichž lze takto postupovat,

d) způsob kontrol, které bude orgán ochrany přírody stanovující odchylný postup provádět.

či postižených ZCHD, jejichž autoři by při podrobnějším zkoumání metodiky neprošli ani maturitním testem – zrovna tak jako pracovníci orgánů ochrany přírody, nuceni předstírat, že těmto údajům věří. I u přímých záborů (zničení lokalit) existuje jen velmi málo ZCHD, pro něž je na konkrétní lokalitě přesná kvantifikace možná, a zároveň jsou požadované údaje k dispozici. Žadatelům sice nic nebrání v tom, aby uvedli i rozlohy dotčených biotopů a skutečně vědeckými metodami kvantifikovali dopady záměru na biotopy konkrétních druhů – vedle toho však vždy musí uvést i „přesné“ počty, neboť existující judikatura správních soudů hovoří jasně. Soudům lze ovšem stěží vyčítat, že § 5b odst. 3 vykládají v souladu se zákonem bez ohledu na biologii ZCHD – chyba je v zákoně.

U řady druhů rostlin a živočichů – zdaleka ne jen u většiny bezobratlých! – neříká počet ovlivněných jedinců (i pokud by se dal zjistit) vůbec nic, neboť klíčové je ovlivnění biotopů (často odlišných v různých fázích životního cyklu). U dalších pak nemají žádnou výpovědní hodnotu počty absolutní – důležité je znát míru ovlivnění lokální populace a skutečné dopady na ni na základě ekologických charakteristik – viz příklad masových „jatek“ u ropuch obecných na silnicích během jarních tahů, zmíněný v předchozím dílu, jež při stejném absolutním počtu usmrčených jedinců mohou mít zcela odlišné dopady u populací různé velikosti. Požadavek zákona nerozlišuje ovlivnění v různých fázích životního cyklu ani mezi vlivy na stacionární populaci, na jedince migrující mezi více populacemi či na náhodné zatoulanec. Zákon požaduje čísla bez ohledu na jejich smysl. Nabízí se úvaha, zda opomenutí požadavku na kvantifikaci v obou směrnících nebylo nakonec lepší, nežli „přesná“ česká právní úprava...

NĚKOLIK ÚVAH NA ZÁVĚR

Prošli jsme si všechny kroky, které musí absolvovat žadatel o výjimku podle § 56 ZOPK. Je zjevné, že naplnit požadavky naší i zčásti přísnější evropské legislativy je v mnoha případech téměř nadlidský úkol. Nelze se tedy příliš divit, že některá řízení o výjimkách se táhnou dokonce již deset i více let. Zároveň ovšem nelze takový stav považovat za normální – jak z hlediska právního, tak věcného. V čem je tedy „zakopaný pes“? V požadavcích směrnic,

v české právní úpravě, nebo existují ještě jiné příčiny? Pokusím se na tyto otázky odpovědět; upozorňuji ovšem na to, že většina odpovědí bude značně spekulativních, neboť „tvrdá data“ chybějí.

Začneme od směrnic: jejich požadavky by měly být transponovány do národní legislativy všech členských států v podstatě jednotným způsobem – díky příslušných článků o odchylkách mnoho prostoru pro odlišný přístup ani nedává. Přesné informace nemáme ani od našich nejbližších sousedů, zdá se však, že ostatní členské státy nemají s odchylkami pro druhy větší problémy. Judikatura Soudního dvora EU se vesměs týká odchylek pro lov ptáků a vlků a jiné typy managementu chráněných druhů zvěře, případně pro iberského rysa. Velmi specifický je rozsudek ve věci C-441/17 – nezajištění odpovídající ochrany Bialowiezského pralesa v Polsku během plošného kácení s dopadem na saproxytické druhy brouků, který Evropská komise ráda uvádí jako příkladný. V rozsudku je smíchána ochrana druhů s ochranou naturové lokality tak, že jej v podstatě nelze dešifrovat. Žádný z rozsudků však nepojednává o případech, které jsou u nás nejběžnější – tedy o odchylkách pro druhy, nezáměrně postižené dopady investičních činností nejrůznějšího druhu. Jak je to možné? Nerealizuje se snad v jiných zemích (zejména bývalého východního bloku) stejně (či více) velkých investičních akcí jako u nás? A neplatí i tam, že ZCHD se vyskytují prakticky všude?

Odpověď by mohlo dát podrobné studium transpozice národních legislativ, což je ovšem nerealizovatelný úkol; shrnující přehled na úrovni EU chybí. Nabízí se ovšem jednodušší vysvětlení. V prvních dvou dílech tohoto seriálu jsem uvedl, že jak podle směrnice o ptácích, tak i o stanovištích se odchylky z druhové ochrany vyžadují vesměs pro zakázané úmyslné činnosti. Jedinou pochybnost vyvolává článek 12 písm.

a) směrnice o stanovištích, který požaduje, aby systém přísné ochrany živočišných druhů zakázal „veškeré formy úmyslného odchytu nebo usmrcování jedinců těchto druhů v přírodě“ – již jsme si řekli, že je otázkou, zda se přívlástek „úmyslný“ vztahuje pouze na odchyt, nebo na odchyt i na usmrcování jedinců v přírodě. Je vysoce pravděpodobné, že tato možnost dvojího sémantického výkladu je opravdu pouze teoretická. Vodítkem nám může být

geneze obou směrnic. U ptáků se veškeré zákazy (prolomitelné odchylkami) vztahují jedině k úmyslným činnostem. Není žádným velkým objevem, že při psaní směrnice o stanovištích se její tvůrci o 13 let později textem první směrnice více než inspirovali – v některých případech jej doslova kopírovali. Není pochyb, že tomu tak bylo mj. právě u odchylek: porovnáme-li díky článku 9 směrnice o ptácích a článku 16 směrnice o stanovištích, nacházíme ve výčtu činností, pro něž je možné žádat o udělení odchylky, jen nepatrné stylistické rozdíly. Je proto téměř jisté, že tvůrci novější směrnice si přemýšlením o možných situacích, v nichž budou odchylky zapotřebí, příliš hlavu nelámali, a pozornost věnovali opět – jako u ptáků – pouze činnostem záměrným. To, že by se odchylky měly vztahovat i na daleko běžnější vyrušování a usmrcování druhů neúmyslné, zřejmě v roce 1992 nikoho nenapadlo – a zdá se, že na to za posledních třicet let žádný členský stát necítil potřebu Brusel upozornit. Je tedy velmi pravděpodobné, že v jiných zemích se odchylky (výjimky) pro ZCHD udělují v míře nesrovnatelně menší než u nás, převážně pro úmyslné činnosti. Nepřímou indicií na podporu tohoto názoru je i to, že zhruba před 15 lety vyzvala Evropská komise Českou republiku, aby zdůvodnila nebývale vysoký počet udělovaných odchylek, popsanych v pravidelném hlášení, vyžadovaném směrnicemi od členských států. Naše vysvětlování, že odchylky (výjimky) udělujeme v souladu se zákonem např. i pro držení všech jedinců ZCHD v záchranných stanicích, bylo sice akceptováno, bylo ale patrné, že se Komise s takovými případy a v takovém rozsahu v jiných členských státech nesetkala. Další takovou indicií je moje vlastní zkušenost z několika členských států, kde se např. druhová ochrana u záměrů v lokalitách Nature 2000 vůbec neřeší – vše začíná a končí naturovým posouzením, žádná řízení o odchylkách pro neúmyslné vyrušované či usmrcované/ničené jedince se nevedou.

Proč je tedy česká právní úprava i praxe odlišná? Tvůrci zákona o ochraně přírody v roce 1992 převzali koncepci druhové ochrany z právě vznikající směrnice o stanovištích, její rozsah však rozšířili na zákaz veškerých škodlivých zásahů, úmyslných i neúmyslných. Zda to bylo záměrné či nikoli, nevíme. Jde tedy o řešení daleko

přísnější, než jaké požaduje EU. Otázkou je, zda toto řešení skutečně přispívá k lepší ochraně dotčených druhů. Třicetiletá česká praxe ukazuje právě v porovnání s požadavky EU, že dopady činností neúmyslných na ZCHD jsou daleko závažnější: výjimky, udělované pro činnosti úmyslné, jsou buď velice vzácné, nebo v dobrém slova smyslu formální (zejména pro držení a chov handicapovaných živočichů, případně pro vědecké účely). Na rozdíl od západních zemí máme navíc velmi přísně regulované (zpravidla vyloučené) možnosti lovu ZCHD, kteří jsou zároveň zvěří, takže výjimky pro takové druhy u nás téměř nejsou potřeba (na rozdíl od EU, kde výjimky pro „management zvěře“ představují naopak většinu díky zcela jinému pojetí „lovu“ ve srovnání s naší „myslivostí“). Většina řízení o výjimkách se proto u nás vede pro různé investiční záměry. V řadě případů, zejména u liniových dopravních staveb, má tato praxe na ZCHD bezesporu kladný dopad, který bývá i zdokumentovaný. U případů jiných bývají ale dopady na dotčené druhy více než sporné, a o dopadech časových i finančních na investory je lépe nemluvit. Hlavní problém podle mne není v dikci § 56, jakkoli by mu jistě neuškodilo odstranit četné nejasnosti a nelogičnosti, popsané v tomto seriálu. Sporné je především celé pojetí druhové ochrany, vyjádřené dikcí §§ 49-50. V podstatě absolutní ochrana druhů, nerozlišující mezi dopady přímého a nepřímého vyrušování, hromadného či náhodného usmrcování, absence definic pojmů včetně definice samotné „ochrany“, pouze deklaratorní ochrana biotopů – to vše jsou skutečnosti, které sice nebrání aplikování požadavků na výjimky u činností úmyslných (pro něž byly také původně výhradně sepsány), ale bývají mnohdy nesmírně sporné v případech ostatních. K tomu pak přistupuje obsolentní kategorizace chráněných druhů (o faktické zbytečnosti tří kategorií „ochrany“ už toho bylo napsáno více), ale především jejich výčet. Není tajemstvím, že v době, kdy se rodila současná koncepce druhové ochrany, zakládali si někteří představitelé akademické obce na tom, aby na seznamy ZCHD bylo zařazeno co nejvíce vzácných a ohrožených taxonů z „jejich“ oboru – aniž by se jim tehdy dalo vysvětlit, že pouhé uvedení jakéhokoli druhu ve vyhlášce mu samo o sobě nijak ne-

prospěje. Přestože všichni víme, že méně často znamená více, i u veřejnosti dodnes často přetrvává pocit, že druhy chráníme málo, a jako zdánlivě nejlepší řešení se nabízí rozšiřování druhových seznamů namísto jejich zpřesnění, důrazu na rozlišení mezi potřebou ochrany jedinců a biotopů i diferenciací ochranných podmínek pro úmyslné a neúmyslné činnosti.

Ochrana druhů prostřednictvím výjimek patří mezi nástroje reaktivní a je bezesporu potřebná, neměla by se ale realizovat současným způsobem. Řízení o výjimkách pro neúmyslné vyrušování, usmrcování či (zejména) trvalé záněvy biotopů ZCHD jsou typická pro nejrůznější investiční záměry, velké i malé. O naprostém selhání územního plánování v předchozích etapách povolování takových záměrů jsem již psal. Z pohledu „síta“ pro akceptovatelné záměry svoji úlohu ovšem často neplní ani proces EIA. Není normální, že o osudu často miliardových investičních záměrů, připravovaných po mnoho let, se rozhoduje teprve na samém konci povolovacího procesu, koncentrovaném do vrcholku pomyslné povolovací pyramidy. Zrovna tak není normální, že se řízení podle § 56 táhnou roky, během nichž se podmínky v území – často pouhou sukcesí – změny natolik, že mnoho „původních“ druhů se vydání výjimky nedožije – a to i v případech, kdy investor od počátku navrhuje opatření, která by jim další existenci umožnila, pokud by výjimka byla udělena včas. A konečně není normální ani to, že dodnes není sjednocena nejen rozhodovací praxe orgánů ochrany přírody, ale ani jednotlivých organizačních jednotek orgánu odvolacího, jímž je Ministerstvo životního prostředí. Uvidíme brzy, zda nový nástroj, jednotné environmentální stanovisko, dokáže některé z těchto problémů odstranit – beze změny celkového pojetí druhové ochrany však nevidím důvod k optimismu.

Na závěr nemohu nepřipomenout notoricky známou skutečnost, že udělování či neudělování druhových výjimek, ať již jsou jejich počty a kvalita jakékoli, nemůže být pro stav naší bioty rozhodující. Aniž bych jakkoli obhajoval např. požadavky na výstavbu logistických center a průmyslových areálů ve volné krajině (skoro vždy bohužel podložené platnými územními plány) a chtěl bagatelizovat jejich možné negativní účinky na ZCHD, všichni dob-

ře víme, že v celostátním měřítku nejsou opady těchto záměrů klíčové. Devastující účinky na volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny měla a má současná podoba zemědělského a lesnického hospodaření, neustále narůstající fragmentace krajiny (zdaleka nejen liniovými stavbami) a absence funkčního provázání politik různých resortů, především zemědělství a životního prostředí. Na jedné straně se v řízeních podle § 56 vyžíváme v často formalistickém naplňování všech jeho požadavků do poslední mezery a tečky u „bodových“ záměrů, na straně druhé se tváříme, že „běžné hospodaření“ po celém území státu, ovlivňující *veškeré* druhy ve směs negativně dnes a denně, se ochrany přírody netýká, protože je v působnosti jiných resortů. A čas běží...

Od tvůrců filmu **Planeta Česko**, vypráví **Jiří Macháček**

PLANETA PRAHA

Dobrodružná výprava do městské džungle

HRAJÍ SLÍPKA ZELENONOHÁ PLCH VELKÝ KOS ČERNÝ MUFLON EVROPSKÝ VOLAVKA POPELAVÁ ROHÁČ OBEČNÝ A DALŠÍ ODBORNÝ PORADCE ONDŘEJ SEDLÁČEK KREATIVNÍ PRODUCENTKA ČT VERA KRINCVAJLOVÁ
KOPRODUCENTI JORDI NIUBÓ ROBERT KIRCHHOFF HUDBA IVAN ACHER ZVUK VÁCLAV FLEGL STRÍH TOMÁŠ DORUŠKA KAMERA JIŘÍ PETR PRODUCENT RADIM PROCHÁZKA REŽIE JAN HOŠEK

© KULI FILM, ČESKÁ TELEVIZE, IVO POST, ATELIER.DOC 2022. WWW.PLANETA-PRAHA.CZ

FOTO: ONSAË, JINOVSKÝ, ANTONIENHOF, IZ

FÓRUM OCHRANY PŘÍRODY představuje svobodný myšlenkový prostor založený na aktivním přístupu, vzájemné toleranci a schopnosti účastníků shodnout se na konsensuálních výstupech.

FÓRUM poskytuje prostor k diskusi, předávání poznatků a hledání řešení v různých aktivitách ochrany přírody. Zajišťuje svobodné vyjadřování názorů svých členů bez politických či institucionálních vlivů.

Fungování je založeno na permanentní názorové platformě v rámci provozu internetových stránek, na pravidelném setkávání a vydávání tohoto časopisu.

PODPOŘTE NAŠI ČINNOST

Snažíme se naše aktivity poskytovat zájemcům zdarma, což se daří díky projektům a další podpoře. Do budoucna se ale neobejdeme bez Vaší pomoci.

Vaše příspěvky můžete posílat na účet 2200318661/2010, použijte variabilní symbol 333.

DĚKUJEME VÁM